

SPRAWOZDANIE

Z DZIAŁALNOŚCI WYDZIAŁU WYKONAWCZEGO
NACZELNEGO KOMITETU UCZCZENIA PAMIĘCI
MARSZAŁKA PIŁSUDSKIEGO

Z A O K R E S

OD DNIA 6 CZERWCA 1935 R. DO DNIA 1 PAŹDZIERNIKA 1937 R.

**Kolekcja
Emila Koruasia**

SPRAWOZDANIE

Z DZIAŁALNOŚCI WYDZIAŁU WYKONAWCZEGO
NACZELNEGO KOMITETU UCZCZENIA PAMIĘCI
MARSZAŁKA PIŁSUDSKIEGO

Z A O K R E S

OD DNIA 6 CZERWCA 1935 R. DO DNIA 1 PAŹDZIERNIKA 1937 R.

**Kolekcja
Emila Kornasia**

SPRAWOZDANIE



CM KEK 321639

Kolekcyjny
Fundacja Kowalska

DRUKARNIA PAŃSTWOWA NR 95172.

Wpisano do Księgi Akcesji
Akce. D1 19 2013 / CM

SPRAWOZDANIE

Z DZIAŁALNOŚCI WYDZIAŁU WYKONAWCZEGO
NACZELNEGO KOMITETU UCZCZENIA PAMIĘCI
MARSZAŁKA PIŁSUBSKIEGO

DZIAŁY

- I. SPRAWOZDANIE OGÓLNE WYDZIAŁU WYKONAWCZEGO
(Ukonstytuowanie, określenie zadań, krypta na Wawelu, żywy pomnik)
- II. SPRAWOZDANIA POSZCZEGÓLNYCH SEKCJI
 1. Sekretariat
 2. Sekcja organizacyjna
 3. Sekcja plastyczna
 4. Sekcja głązów pamiątkowych
 5. Sekcja kulturalno-oświatowa
 6. Sekcja informacyjna
 7. Sekcja finansowa
- III. GROBOWIEC NA ROSSIE
- IV. KOPIEC NA SOWIŃCU
- V. ZUŁÓW
- VI. POMNIK W WARSZAWIE
- VII. FUNDACJA STYPENDIALNA
- VIII. ZAKOŃCZENIE

S P R A W O Z D A N I E

Z DZIAŁALNOŚCI WYDZIAŁU WYKONAWCZEGO NACZELNEGO KOMITETU UCZCZENIA PAMIĘCI MARSZAŁKA PIŁSUDSKIEGO

Z A O K R E S

OD DNIA 6 CZERWCA 1935 R. DO DNIA 1 PAŹDZIERNIKA 1937 R.

Dnia 6 czerwca 1935 r. w Sali Assamblowej na Zamku Królewskim w Warszawie odbyło się pod przewodnictwem Pana Prezydenta Rzeczypospolitej, posiedzenie konstytuujące Naczelny Komitet Uczczenia Pamięci Marszałka Józefa Piłsudskiego.

Na posiedzeniu tym Pan Prezydent powołał Prezydium, Komisję Rewizyjną i Wydział Wykonawczy Naczelnego Komitetu w osobach:

PREZYDIUM

Płk. WALERY SŁAWEK	— Prezes Rady Ministrów.
Gen. EDWARD ŚMIGŁY-RYDZ	— Generalny Inspektor Sił Zbrojnych.
Kardynał ALEKSANDER KAKOWSKI.	
Dr KAZIMIERZ ŚWITALSKI	— Marszałek Sejmu.
Dr WŁADYSŁAW RACZKIEWICZ	— Marszałek Senatu.
Płk. ALEKSANDER PRYSTOR.	
Gen. TADEUSZ KASPRZYCKI	— Kier. Min. Spraw. Wojskowych.
Gen. KAZIMIERZ SOSNKOWSKI	— Inspektor Armii.
Gen. FELICJAN SŁAWOJ-SKŁADKOWSKI	— W. Min. Spraw Wojskowych.

KOMISJA REWIZYJNA

Gen. JAKUB KRZEMIŃSKI	— Prezes Najwyższej Izby Kontroli.
LEON SUPIŃSKI	— I Prezes Sądu Najwyższego.
STANISŁAW BUKOWIECKI	— Prezes Prokuraturii Generalnej.
WŁADYSŁAW WRÓBLEWSKI	— Prezes Banku Polskiego.
AUGUST ZALESKI	— Senator.

WYDZIAŁ WYKONAWCZY

Gen. Dr BOLESŁAW WIENIAWA-DŁUGOSZOWSKI — jako Przewodniczący.

CZŁONKOWIE

pos. MICHAŁ-TADEUSZ BRZEK-OSIŃSKI,
gen. ROMAN GÓRECKI,
sen. prof. WOJCIECH JASTRZĘBOWSKI,
płk. ADAM KOC,
marsz. BOGUSŁAW MIEDZIŃSKI,
min. KRZYSZTOF SIEDLECKI,
sen. prez. ARTUR ŚLIWIŃSKI,
prez. STEFAN STARZYŃSKI,
red. WOJCIECH STPICZYŃSKI,
prof. HELENA SUJKOWSKA.

W dniu 18 czerwca 1937 r. na miejsce zmarłego ś. p. red. Stpiczyńskiego powołany został przez Pana Prezydenta R. P. min. KONRAD LIBICKI, pozatem zostali w tejże dacie mianowani dwaj nowi członkowie W. W. dr BRONISŁAW BURGHARDT, oraz poseł WŁADYSŁAW STARZAK.

Pan Prezydent zaznaczył, że pracami Naczelnego Komitetu kierować będzie osobiście przy pomocy Prezydium, a przez Wydział Wykonawczy. Na zakończenie posiedzenia Pan Prezydent odczytał tekst aktu utworzenia Naczelnego Komitetu treści następującej:

„Działo się na Zamku Królewskim w Warszawie dnia szóstego czerwca roku tysiąc dziewięćset trzydziestego piątego.

— My współcześni Józefa Piłsudskiego, świadkowie Jego wielkich czynów, a również Jego podkomendni, żołnierze i uczniowie, którym dane było w Jego epoce żyć i pracować

— w przekonaniu, iż Naród cały z poczynaniami naszymi się zjednoczy

— przystępujemy do stworzenia pomników, które byłyby godnym uczczeniem Pamięci Zmarłego Wodza

— i w tym celu — powołani przez Prezydenta Rzeczypospolitej

— konstytuujemy się pod Jego przewodnictwem jako:

NACZELNY KOMITET UCZCZENIA PAMIĘCI
MARSZAŁKA JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO“

poczem akt ten na wniosek Pana Prezydenta, który pierwszy położył swój podpis, został przez wszystkich obecnych podpisany.

Na podstawie posiedzenia konstytuującego gen. B. Wieniawa - Długoszowski, jako Przewodniczący Wydziału Wykonawczego, zwołał pierwsze posiedzenie Wydziału na dzień 6 czerwca 1935 r. w gmachu Prezydium Rady Ministrów i z tą chwilą Wydział Wykonawczy rozpoczął swą pracę.

Celem usprawnienia działalności Wydziału Wykonawczego i uregulowania toku prac, opracowany i zatwierdzony został regulamin określający zasady działania W. W. i poszczególnych Sekcyj.

Pierwszą wytyczną i zadaniem Wydziału Wykonawczego była koordynacja projektów i inicjatyw poszczególnych jednostek, bądź organizacji, aby uczczenie pamięci Marszałka Piłsudskiego stworzyło pomniki godne pamięci Zmarłego Wodza Narodu.

Tym się kierując, Wydział Wykonawczy postanowił przedłożyć Panu Prezydentowi R. P. jako formy uczczenia pamięci Marszałka Piłsudskiego projekty o charakterze ogólnonarodowym:

1. budowę grobowca na Rossie i pomnika w Wilnie,
2. budowę krypty i sarkofagu na Wawelu,
3. usypanie Kopca na Sowińcu w Krakowie,
4. budowę pomnika w Warszawie,
5. utrwalenie Fundacji Stypendialnej, założonej przez Marszałka Piłsudskiego jeszcze w r. 1920, mającej na celu niesienie pomocy w kształceniu dzieciom po poległych oficerach i szeregowcach W. P.,
6. stworzenie pomnika żywego,
7. utrwalenie pomnikami - głazami miejsc historycznych, związanych z życiem, pracą lub działalnością Marszałka.

Projekty te uzyskały aprobatę Pana Prezydenta R. P.

Niezależnie od powyższych celów, Wydział Wykonawczy, licząc się z inicjatywą lokalną ustalił następujące zasady, na podstawie których udzielał swego zezwolenia na realizację poszczególnych projektów:

- a) projekt uczczenia musi odpowiadać zasadom monumentalności, godnym pamięci Zmarłego Wodza Narodu,
- b) projekt winien posiadać wymagane cechy trwałości,
- c) winien być otoczony opieką,
- d) finansowanie projektu winno spoczywać na realnych podstawach, przyczem musi być zlokalizowane do zainteresowanego okręgu terenowego lub organizacyjnego,
- e) finansowanie projektu nie może w żadnym razie uszczuplać możliwości finansowych miejscowych obywateli wzięcia udziału w akcji ogólnej.

Przystępując do realizacji swych zadań Wydział Wykonawczy rozdzielił swą pracę na następujące Sekcje:

1. Sekretariat.
2. Sekcja Organizacyjna.
3. Sekcja Plastyczna.
4. Sekcja Głazów Pamiątkowych.
5. Sekcja Kulturalno - Oświatowa (żywych pomników).
6. Sekcja Informacyjna.
7. Sekcja Finansowa.

Został ustalony skład osobowy Sekcyj i opracowane regulaminy dla poszczególnych Sekcyj.

Wydział Wykonawczy odbył 56 posiedzeń, na których dyskutował zagadnienia przedstawione przez poszczególne sekcje, lub pochodzące z inicjatyw zewnętrznych i podejmował szereg decyzji o charakterze ogólnym, finansowym, lub artystycznym.

Wydział Wykonawczy w ciężkich i bolesnych chwilach, samowolnego przeniesienia zwłok Marszałka Piłsudskiego, pracował nieustannie, pozostając w stałym porozumieniu z P. Prezydentem Rzeczypospolitej, Marszałkiem Śmigłym - Rydzem i Szefem Rządu.

Wydział Wykonawczy w myśl założeń Naczelnego Komitetu, powołał do współpracy szerokie rzesze społeczeństwa poprzez organizacje wojewódzkie i powiatowe oraz oparł podstawy finansowe swych prac na ofiarności najszerzych mas.

Apel Naczelnego Komitetu, zwrócony do całego społeczeństwa polskiego w kraju i poza jego granicami odbił się olbrzymim echem, wywołując mimo ciężkich lat kryzysowych, wielką ofiarność. Zestawienia finansowe świadczą nie tylko o znacznym wysiłku całej Polski, ale przede wszystkim o zasięgu myśli i pragnienia uczczenia jak najgodniej zmarłego Wodza Narodu. Nie ma zakątka ziemi polskiej, z którego by nie płynęły dobrowolne ofiary. Wydział Wykonawczy zebranymi środkami dysponuje według swej najlepszej woli i świadomości, tylko na cele zasługujące w pełni na uznanie całego społeczeństwa. Dzięki zrozumieniu i ofiarności tak poszczególnych jednostek, jak i organizacji społecznych, które przystąpiły do współpracy, a dających swą pracę bezinteresownie, Wydział Wykonawczy mógł zredukować do najmniejszych sum swe wydatki administracyjne.

Wśród szeregu prac Wydziału Wykonawczego, na pierwszy plan wysunęła się w toku wszystkich zagadnień sprawa miejsca ostatniego spoczynku Marszałka Piłsudskiego, a więc Krypty wawelskiej i sarkofagu.

Już bezpośrednio po ukonstytuowaniu się Naczelnego Komitetu Wydział Wykonawczy zajął się kwestią wyboru miejsca na Wawelu, gdzie Zwłoki Marszałka Piłsudskiego mogłyby być złożone na wieczny spoczynek.

Na temat miejsca wiecznego spoczynku Komendanta z całego Kraju i zagranicy napływały liczne projekty. Były wśród nich mniej lub więcej odpowiednie, często zasługujące na wzięcie pod uwagę, często niemożliwe do wykonania i zupełnie nierealne.

Zgodnie z Wolą Komendanta, brano pod uwagę jedynie możliwość złożenia trumny w grobach królewskich pod Katedrą na Wawelu. Pierwotny projekt adoptowania na ten cel krypty św. Leonarda przez przesunięcie grobowca Korybuta został zaniechany po wyjaśnieniu Kurii, że prawo kościelne nie pozwala na przesuwanie fundowanych grobowców. Powstał projekt budowy nowej krypty pod kaplicą Batorego i utworzenia specjalnego zej-

ścia do niej z dziedzińca pomiędzy Katedrą i Zamkiem. Projekt ten, szkicowo przestudowany na miejscu przez arch. Mączyńskiego nie uzyskał aprobaty ks. Metropolity Sapiehy, ze względu na przepisy kościelne, nie pozwalające składać zwłok pod kaplicą, w której przechowuje się Sakramenta.

W międzyczasie wpłynęły projekty prof. Szyszko-Bohusza wybudowania krypty pod Wieżą Srebrnych Dzwonów (dwie alternatywy) i pod Skarbcem. Ponieważ wymiary krypty pod Wieżą Srebrnych Dzwonów były zbyt małe, Wydział Wykonawczy N. K. przychylił się do opinii, ażeby kryptę budować pod Skarbcem.

Koncepcja ta jednakże upadła, wobec zastrzeżeń ks. Metropolity Sapiehy, który odmówił swej zgody, motywując to kwestią bezpieczeństwa Skarbca oraz stwierdzając, że wybudowanie krypty pod Skarbcem nie odpowiadałoby należycie przeznaczeniu.

W wyniku dalszych rozmów gen. Wieniawy-Długoszowskiego z ks. Metropolita Sapiehą, zdecydowano wybudować kryptę pod Wieżą Srebrnych Dzwonów w myśl propozycji prof. Szyszko-Bohusza. Jednocześnie w dążeniu do stworzenia odpowiedniego otoczenia dla sarkofagu zaszła konieczność odnowienia samej Wieży i sąsiadujących z nią kaplic, których fasady były zniszczone, oraz uporządkowania podziemi grobów królewskich.

Roboty zdecydowano powierzyć p. prof. Szyszko-Bohuszowi, polecając mu przedstawienie opracowanych projektów rozwiązania budowy krypty i jej otoczenia.

W wykonaniu tego zlecenia p. prof. Szyszko-Bohusz nadesłał 2 projekty rozwiązania budowy, obydwaj jednak według zdania Wydziału Wykonawczego idące w kierunku zbyt wielkich zmian w całej strukturze podziemi wawelskich, stosunek bowiem przebudowanych części do wielkości krypty przedstawiałby się jak 10:1.

Wydział Wykonawczy postanowił powołać specjalną Komisję, złożoną z fachowców-architektów, którzy by na miejscu w Krakowie rozpatrzyli zagadnienia najważniejszego rozwiązania budowy krypty. Do Komisji tej, której przewodnictwo objął gen. Wieniawa-Długoszowski, zaproszono: prof. Szyszko-Bohusza, arch. Mączyńskiego, konserwatora woj. krakowskiego inż. Bohdana Tretera, prof. Bohdana Pniewskiego, prof. Aleksandra Bojemskiego, prof. Wojciecha Jastrzębowskiego oraz red. Stpiczyńskiego, jako zastępcę przewodniczącego Komisji.

W dniu 4 grudnia 1935 r. Komisja odbyła posiedzenie na Wawelu i przyjęła w zasadzie 3-ci projekt prof. Szyszko-Bohusza, polegający na wybudowaniu podziemnego przedsiönka pomiędzy Wieżą a murem cmentarnym ze specjalnym zejściem z zewnątrz. Kwestia połączenia z grobami królewskimi byłaby rozwiązana po dokładnym zbadaniu możliwości, ewentualnie przez odtworzenie dawnego wejścia do kapitularza, które w danej chwili było jeszcze zamurowane.

P. prof. Szyszko-Bohusz nadesłał do W. W. N. K. kosztorys w stanie surowym na sumę ok. 400.000 zł., w którym mieściła się suma zł 140.000 na odnowienie Wieży Srebrnych Dzwonów, Kaplicy Wazów i kaplicy Potockich.

Kosztorys ten był rozpatrywany na posiedzeniu W. W. w dn. 6 grudnia i uznano go za zbyt wysoki, o czym zawiadomiono prof. Szyszko-Bohusza, prosząc go jednocześnie o prowadzenie dalszych studiów nad rozwiązaniem budowy krypty oraz o nadesłanie definitywnego projektu i kosztorysu do zatwierdzenia.

Stosownie do tego p. Szyszko-Bohusz złożył ponownie kosztorys w dn. 17. I. 1936 r. opiewający na sumę zł 231.823,25 oraz nadesłał projekt wykonania krypty wraz z przedsiönkiem i restauracji Wieży Srebrnych Dzwonów. Wydział Wykonawczy przyjął w zasadzie szkic projektu i kosztorys, przekazując jednocześnie na ręce p. Wojewody Krakowskiego, którego proszono o objęcie pieczy nad stroną finansową, sumę zł 50.000.— przeznaczając ją na renowację Wieży Srebrnych Dzwonów i rozpoczęcie robót przy odbudowie krypty.

Przy rozpatrywaniu jednakże przez Sekcję Plastyczną szczegółów projektu prof. Szyszko-Bohusza wyrażono szereg zastrzeżeń. Dotyczyły one uformowania zejścia do krypty z dziedzińca cmentarnego, otworu i kraty pomiędzy kryptą a przedsiönkiem, dy-

wanu dekoracyjnego, skomponowanego z Orłów i Pogoni z herbem „Kościusza” pośrodku, wyłożenia prostokątnymi okładzinami kamiennymi sklepień w krypcie i przedsionku.

Według zdania Sekcji sprawę zejścia należałoby przestudiować w tym kierunku, ażeby otrzymać zejście do krypty z zewnątrz a nie z cmentarza; kształt otworu pomiędzy kryptą a przedsionkiem należałoby zmienić i nie wprowadzać łuku górnego; kratę, uformowaną z herbów, jak również ornamentacyjny dywan granitowy należałoby odłożyć do czasu rozstrzygnięcia konkursu na sarkofag. Sklepienie nad kryptą winno być nie okładane kamieniem, a z kamienia budowane. Nad przedsionkiem nadawałby się bardziej strop płaski, niż sklepienie nieregularne.

Wydział Wykonawczy uznał słuszność zastrzeżeń Sekcji Plastycznej i przed rozpoczęciem robót zdecydowano sprawę tę omówić z prof. Szyszko-Bohuszem.

Komisja Budowy Krypty, obradując na Zamku w dniu 3 marca 1936 r. rozpatrywała szereg alternatyw, związanych z uformowaniem dojścia do krypty, które przedstawił prof. Szyszko-Bohusz i ustaliła, że projekty sarkofagu, krat, witraży i dywanu dekoracyjnego nad przedsionkiem będą przedmiotem konkursu po definitywnym wykonaniu części budowlano-architektonicznych krypty i przedsionka — na co uzyskała zgodę projektodawcy.

W dniu 9 czerwca r. b. prof. Szyszko-Bohusz nadesłał sprawozdanie, z którego wynikało, że na budowie krypty i remoncie Wieży Srebrnych Dzwonów zaoszczędzona została suma złotych 38.385,20.

W dn. 22 czerwca 1936 r. Wojewoda Krakowski nadesłał pismo z wnioskiem Komisji Okręgowej Krakowskiej o przychylnie potraktowanie wniosku w sprawie użycia zaoszczędzonych przy renowacji Wieży Srebrnych Dzwonów sum na odnowienie wnętrza kaplic Wazów i Potockich.

W dn. 7 lipca 1936 r. odbyło się w Krakowie na Wawelu posiedzenie Komisji z udziałem gen. Wieniawy-Długoszowskiego oraz prof. Wojciecha Jastrzębskiego, przedstawicieli Kapituły Katedralnej i Kurii Metropolitalnej, konserwatora wojewódzkiego oraz Wojewody Krakowskiego.

Zadaniem Komisji było stwierdzenie na miejscu stanu prac w krypcie oraz znalezienie rozwiązania należytego zejścia do krypty.

Nowa, opracowana przez prof. Szyszko-Bohusza, alternatywa zejścia do krypty nie została przyjęta przez Kurię Metropolitalną. W sprawie tej prowadzona była korespondencja, która zakończona została ostateczną odmową ks. Metropolity w dn. 27 sierpnia 1936 r.

W międzyczasie stała się aktualną sprawa rozpisania konkursów na sarkofag, kraty, witraże, świeczniki i dywan granitowy nad przedsionkiem. Wydział Wykonawczy posiadał 2 konkretne projekty, złożone samorzutnie przez pp. Szukalskiego i Ostrowskiego. Jednakże wybór projektu zdecydowano rozwiązać drogą konkursu i polecono Sekcji Plastycznej opracowanie warunków.

15 października 1936 r. odbyło się posiedzenie Sekcji Plastycznej, celem szczegółowego raz jeszcze omówienia warunków konkursu, w dniu zaś 23 października 1936 r. — drugie posiedzenie pod przewodnictwem gen. Wieniawy-Długoszowskiego, na którym był obecny prof. Szyszko-Bohusz oraz gen. Rouppert i wszyscy członkowie Sekcji Plastycznej.

Na posiedzeniu tym zapadły następujące decyzje:

1. Konkurs będzie obejmował jedynie wykonanie projektu na sarkofag,
2. Wykonanie fragmentów dekoracyjnych, jak krata, witraże i dywan odkłada się do czasu rozstrzygnięcia konkursu na sarkofag,
3. Część zejścia (baldachim) ma być przez prof. Szyszko-Bohusza przedstawiona do aprobaty W. W. w makiecie gipsowej.

Decyzje te zostały przez W. W. zaakceptowane.

Konkurs na sarkofag został ogłoszony dnia 1 grudnia 1936 r. z terminem składania prac do dn. 15 marca 1937 r., a następnie na skutek prośby artystów-rzeźbiarzy przedłużony do dnia 30 kwietnia r. b.

Na nagrody została przyznana suma zł 13.000.

W skład Sądu Konkursowego weszli:

Przewodn. Wydz. Wyk. Nacz. Kom.	— gen. dr B. Wieniawa Długoszowski,
Dwóch delegatów Nacz. Komitetu	— sen. prez. Artur Śliwiński,
	— sen. rekt. Wojciech Jastrzębowski.
Delegat Kapituły Katedralnej	— ks. dr Adam Podwin
Delegat Kurii Metropolitalnej	— ks. dr Tadeusz Kruszyński
Projektodawca krypty	— prof. Adolf Szyszko-Bohusz.
Konserwator Wojew. Krakowski	— prof. Bohdan Treter.
	— prof. Bojemski Aleksander.
	— prof. Czaykowski Józef.
	— prof. Jarocki Władysław.
	— prof. Świerczyński Rudolf.

W dn. 9 lutego został zorganizowany wyjazd grupy art.-rzeźbiarzy i architektów, pragnących wziąć udział w konkursie, celem zapoznania się dokładnego z warunkami technicznymi na miejscu.

W lutym r. b. z krypty św. Leonarda zostały usunięte bez wiedzy W. W. piece elektryczne oraz został wyłączony prąd.

W dn. 11 marca r. b. Wojewoda Krakowski zwrócił się do W. W. z wnioskiem o przeniesienie trumny ze Zwłokami Marszałka Piłsudskiego w miesiącu kwietniu r. b., co pozwoliłoby na rozpoczęcie jeszcze w bieżącym sezonie prac w krypcie św. Leonarda.

Na posiedzeniu W. W. w dniu 6 kwietnia r. b. zapadła w tej sprawie uchwała ustosunkowania się do tego wniosku negatywnie aż do momentu rozstrzygnięcia konkursu na sarkofag; dopiero potem sprawa zostanie ponownie rozstrzygnięta i definitywnie zatwierdzona. Pismo w tej sprawie zostało przesłane Wojewodzie w dn. 10 kwietnia r. b.

W dniu 1 maja r. b. delegowano do Krakowa celem zbadania prac w Krypcie rekt. W. Jastrzębowskiemu i posła Wł. Starzaka. W wyniku swej bytności na Wawelu delegaci złożyli na posiedzeniu Wydziału Wyk. w dn. 11 maja r. b. sprawozdanie, z którego wynika, że w krypcie zostały wykonane bez wiedzy i zgody Wydziału i wbrew uchwale jaka zapadła na posiedzeniu Sekcji Plastycznej 23 października 1936 r. fragmenty dekoracyjne, jak: krata, dzieląca kryptę od przedsionka, witraże i świeczniki w krypcie i przedsionku, baldachim nad zejściem do krypty, płyty granitowe z herbami ziem i województw oraz herbem p. Szyszko-Bohusza „Odyniec“, a na tarczy herbu „Kościusza“ na Wieży Srebrnych Dzwonów umieszczony został również herb „Odyniec“.

Na posiedzeniu tym powzięto uchwałę, że wyżej wymienione prace zostały wykonane bez wiedzy i zgody W. W. i sprzecznie z decyzją Sekcji Plastycznej z dn. 23.X. 1936 r. (części te miały być wykonywane po ustaleniu wyniku konkursu na sarkofag).

19 i 20 maja r. b. odbyło się posiedzenie Sądu Konkursowego w składzie ustalonym w warunkach konkursu.

W wyniku sądu konkursowego nie przyznano nikomu pierwszej nagrody, natomiast sumę 13.000 zł., przeznaczoną na nagrody, postanowiono w myśl par. 12 warunków konkursu podzielić za względnie najlepsze prace w sposób następujący:

p. Mikołaj Kułak — Poznań	zł 4.000.—
p. Karol Tchorek — Warszawa	„ 3.000.—
p. Józef Różyski — Lwów	„ 2.000.—
p. Jan Szczepkowski — Milanówek	2.000.—

Niezależnie od tego wyróżniono sumą po Zł. 500.— następujące prace: p. Marian Konarski, p. Bazyli Wojtowicz i Stanisław Repeta, Barbara i Stanisław Brukalscy i Czesław Wallis

i zdecydowano, że nagrodzone i wyróżnione prace poddane zostaną dalszemu opracowaniu w myśl uwag i wskazówek Sądu Konkursowego.

Po posiedzeniu Sądu Konkursowego w dn. 20 maja r. b. przedstawiciele W. W. w myśl uchwały z dn. 11 maja r. b. po dokładnym i szczegółowym zaznajomieniu się ze stanem prac w krypcie odbyli posiedzenie z prof. Szyszko-Bohuszem. Na posiedzeniu tym gen. Wieniawa-Długoszowski zakomunikował prof. Szyszko-Bohuszowi, że W. W. N. K. został zaskoczony wykonaniem prac dekoracyjno-symbolicznych, które miały być wykonane dopiero po rozstrzygnięciu konkursu na sarkofag. Została stwierdzona niewłaściwość heraldycznego ujęcia fragmentów dekoracyjnych, przyczem Przewodniczący zlecił prof. Szyszko-Bohuszowi wstrzymanie prac aż do decyzji W. W.

Prof. Szyszko-Bohusz wyjaśnił, że aczkolwiek uważa rozwiązanie swoje za słuszne, temniemniej może ono być jeszcze zmienione.

Po przedstawieniu przez delegatów na posiedzeniu W. W. N. K. w dn. 1 czerwca r. b. sprawozdania z posiedzenia odbytego z prof. Szyszko-Bohuszem oraz zapoznaniu się szczegółowym z opinią heraldyka dr Ant. Rybarskiego, Wydział Wykonawczy powziął następującą uchwałę:

„Po wysłuchaniu sprawozdania członków Wydziału Wykonawczego, biorących udział w Sądzie konkursowym, przyjęto z uznaniem wykonane odnowienie Wieży Srebrnych Dzwonów i przyległych grobów królewskich, natomiast postanowiono usunąć:

1. z tarczy herbu „Kościeszka” umieszczonego na Wieży Srebrnych Dzwonów — herb „Odyniec”,
2. płyty granitowe z herbami ziem i województw i herbem „Odyniec”,
3. kratę, dzielącą kryptę od przedsionka,
4. witraże i świeczniki tak z krypty jak i przedsionka,
5. baldachim nad zejściem do krypty postanowiono zasadniczo zmienić, a jeśli zajdzie potrzeba — usunąć.”

Ustalono, że uchwała ta będzie przesłana prof. Szyszko-Bohuszowi po uprzedniej rozmowie Przewodniczącego W. W. z Panem Prezydentem R. P. jako Przewodniczącym Naczelnego Komitetu i po rozmowie z prof. Szyszko-Bohuszem, wyjaśniającej stanowisko W. W.

Na skutek licznych głosów w prasie i listów, skierowanych do Wydz. Wykonawczego, a wzniewających dyskusje w sprawie użytych elementów dekoracyjnych, W. W. N. K. w dn. 18 czerwca r. b. podał do prasy komunikat, w którym oświadcza, że wykonane w krypcie prace dekoracyjne są prowizoryczne, nie zostały zatwierdzone przez W. W. i zostaną usunięte, zaś właściwe fragmenty dekoracyjne ustalone zostaną po definitywnym rozstrzygnięciu konkursu na sarkofag i zdecydowaniu o jego realizacji. W dalszym ciągu wobec trwających polemik prasowych Przewodniczący W. W. dał do prasy oświadczenie jeszcze raz precyzując stanowisko W. W.

Od dn. 17 czerwca do dn. 20 czerwca r. b. trwała korespondencja ks. Metropolity Sapięhy z Przewodniczącym W. W. w sprawie przeniesienia trumny ze Zwłokami Marszałka Piłsudskiego.

W dalszym rozwoju tej sprawy prowadził ją Rząd Rzeczypospolitej.

Dnia 9 lipca r. b. zebrała się w Krakowie pod przewodnictwem gen. Wieniawy-Długoszowskiego oraz w obecności Wojewody krakowskiego Komisja, w wyniku obrad której postanowiono utrzymać w mocy poprzednie zastrzeżenia W. W. co do prac wykonanych w krypcie i w obecnym ich stanie robót nie przyjmując. W komisji tej prof. Szyszko-Bohusz nie brał udziału.

W dn. 15.VII. r. b. prof. Szyszko-Bohusz nadesłał pismo, zaznaczając, że nie był na Komisji obecny i uchwały na niej powzięte nie obowiązują go.

W dn. 19 i 20 lipca zgodnie z decyzją W. W. z dn. 1 czerwca r. b. odbyło się posiedzenie Sądu Konkursowego, celem dokonania wyboru projektu na sarkofag spośród wykonanych ponownie przez autorów nagrodzonych i wyróżnionych prac na pierwszym sądzie konkursowym. Na posiedzenie to nie przybyli: prof. Szyszko-Bohusz oraz przedstawiciele Kapituły Katedralnej i Kurii Metropolitalnej.

Przedstawiciel Kapituły ks. dziekan Podwin w dn. 15 lipca r. b. wysłał z Marienbadu, gdzie bawił na kuracji — pismo zawiadamiające o niemożności przybycia oraz, stwierdzające, że prosił Kapitułę o delegowanie kogoś na jego miejsce.

W wyniku konkursu wybrane zostały 3 prace, a mianowicie p. Jana Szczepkowskiego, Bazylego Wojtowicza i Stan. Repety oraz Mikołaja Kułaka, do dalszej realizacji w modelu naturalnej wielkości. Prace te mają być złożone do dn. 1 stycznia 1938 r., w którym to terminie nastąpi wybór projektu do realizacji.

Następne posiedzenie Komisji odbyło się dn. 1.X. r. b. w Krakowie, w wyniku którego został podpisany protokół jeszcze raz stwierdzający konieczność dokonania zmian w krypcie w myśl uprzednich uchwał W. W. W posiedzeniu tym wziął udział prof. Szyszko-Bohusz.

Sarkofag Marszałka Józefa Piłsudskiego wybudowany zostaje z funduszków zebranych przez Koła Pułkowe Legionistów Polskich. Zebrane na ten cel składki wynoszą zł 140.613,46.

Na budowę krypty i Wieży Srebrnych Dzwonów i przylegających grobów królewskich dotychczas zostało przekazane przez Sekcję Finansową W. W. zł 212.000.—.

W związku z tą sprawą została w dniu 21 września powzięta następująca uchwała: „Wydział Wykonawczy uważa za konieczne połączenie Krypty pod Wieżą Srebrnych Dzwonów z grobami królewskimi i rozwiązanie tego zagadnienia w sposób stwarzający odpowiednie warunki dostępu do Krypty.”

Termin ukończenia budowy krypty oraz wykonania sarkofagu przewidywany jest na koniec 1938 r. tak ze względu na termin mumifikacji jak i pracę artystów rzeźbiarzy i dostawę granitu.

Wydział Wykonawczy, tak w ciężkich chwilach konfliktu wawelskiego jak i wobec trudności przy wykonywanych w krypcie wawelskiej pracach, dokładał wszelkich starań, aby osiągnąć cel zasadniczy, to jest — stworzyć godne miejsce ostatniego spoczynku Marszałka Piłsudskiego.

Zagadnieniem następnym stała się dla W. W. N. K. myśl stworzenia Pomnika Żywego, odpowiadającego charakterem tej pełnej poświęcenia i oddania pracy, jaką w codziennym swym trudzie dawał Marszałek Narodowi Polskiemu.

Zmniejszyć analfabetyzm, podnieść oświatę w Narodzie, uczynić go światlejszym i dojrzałym do udziału w wyścigu narodów — to cel, jakiemu Żywy Pomnik ma służyć.

Rozwinięcie i skonkretyzowanie tej myśli powierzono specjalnej tropce Sekcji Kulturalno - Oświatowej, nie krępując zresztą w tym względzie inicjatywy innych Sekcyj, czy też poszczególnych członków W. W.

W. W. przedyskutował szereg wniosków z dziedziny „Pomnika żywego” nie powziął jednakże dotychczas ostatecznej decyzji co do formy jego realizacji.

Wnioskami tymi były:

1. Projekt stworzenia Instytutu Bibliotek Powszechnych im. Józefa Piłsudskiego. Projekt ten, opracowany przy udziale specjalistów, przewiduje stworzenie instytucji, opartej o samorządy Rzplitej, mającej pokryć kraj siecią racjonalnie zorganizowanych bibliotek stałych i ruchomych, z centralą kierującą bibliotekami według z góry określonego planu.
2. Projekt stworzenia funduszu budowy szkół powszechnych.
3. Projekt rozszerzenia działalności Instytutu Badań Najnowszej Historii Polski im. Marszałka Piłsudskiego.
4. Projekt Instytutu Kultury i Wychowania im. Józefa Piłsudskiego.

Ze względu na cel, jakiemu ma służyć Żywy Pomnik, ustalenie jego ostatecznej formy, tak, by spełnił on należycie swe zadania, przedstawia duże trudności. Zarówno zakres jak i forma projektu w dużej mierze uzależnione są od funduszków, jakimi na ten cel Nacz. Komitet będzie rozporządzał, oraz od wyraźnego określenia przez Prezydium N. K. celów, jakim on winien przede wszystkim służyć.

II. SPRAWOZDANIE POSZCZEGÓLNYCH SEKCJI

SEKRETARIAT.

Kierownik Sekretariatu — poseł MICHAŁ TADEUSZ-BRZEK-OSIŃSKI.

ZADANIA: pomoc techniczna dla całości prac Wydziału Wykonawczego.

Sekretariat Wydziału Wykonawczego został zorganizowany pod kierownictwem Krzysztofa Siedleckiego, podsekretarza stanu. Mieścił się on początkowo w Prezydium Rady Ministrów; pracę wykonywali bezinteresownie tamtejsi pracownicy.

Wobec ustąpienia z Prezydium Rady Ministrów min. Siedleckiego i na jego wniosek, Sekretariat powierzony został przez Przewodniczącego Wydziału Wykonawczego posłowi M. T. Brzek-Osińskiemu w dniu 29 października 1935 r. i w dn. 23 listopada 1935 r. akta Sekretariatu zostały przekazane przez min. Siedleckiego posłowi Osińskiemu. Sekretariat przeniesiony został na ul. Matejki Nr 3.

Z biegiem czasu praca Sekretariatu zaczęła się zwiększać i zaszła konieczność zaangażowania dwóch pracowników, koszty utrzymania których w przeciągu 7-miu miesięcy były pokrywane przez Związek Legionistów Polskich.

Po uporządkowaniu akt Sekretariatu, założeniu archiwum i nadaniu pracy normalnego biegu — jeden z pracowników został zwolniony.

We wrześniu 1936 r. Sekretariat został przeniesiony na ul. Szopena 1 m. 9 i mieści się tam dotychczas, nie ponosząc z tego tytułu żadnych kosztów, a jedyny pracownik Sekretariatu został wzięty na etat Naczelnego Komitetu.

W Sekretariacie koncentruje się praca wszystkich sekcji. Cała korespondencja przechodzi przez Sekretariat i tam zostaje załatwiana. Od chwili powstania Naczelnego Komitetu do chwili obecnej wpłynęło do Sekretariatu 2302 pisma, wyszło zaś z Sekretariatu 3080 pism. Sekretariat prowadzi dziennik korespondencyjny i skorowidz do niego. Przez dziennik przeprowadzono ogółem 5.382 pisma. Prowadzona jest książka doręczeń, książka pocztowa, książka przydziału korespondencji dla poszczególnych Sekcji.

Sekretariat prowadzi protokoły posiedzeń Wydziału Wykonawczego i poszczególnych Sekcji oraz księgę protokółów Wydziału Wykonawczego. Ogółem odbyto 56 posiedzeń W. W. i 21 posiedzeń Sekcji. Członkowie W. W. zawiadamiani są o posiedzeniach drogą pisemnych zaproszeń, po każdym posiedzeniu otrzymują oni odpis protokółów.

Sekretariat opracował i rozesłał 19 okólników do Komitetów Wojewódzkich i pp. Wojewodów, jako Delegatów Naczelnego Komitetu, oraz 3 okólniki do Komitetów Powiatowych, ustalając jednocześnie jednolite szematy dla wszelkiego rodzaju sprawozdań z terenu.

W rocznice 12 maja wydawał odezwy i dyrektywy, dotyczące żałobnych obchodów.

Sekretariat współpracował ze wszystkimi Sekcjami w formie udzielania pomocy technicznej.

Czuwał nad wykonaniem przez Komitety Wojewódzkie zleceń i instrukcyj Wydziału Wykonawczego.

Utrzymywał stały kontakt z Komitetami Wojewódzkimi i prowadził ewidencję stanu organizacyjnego Komitetów Wojewódzkich i Powiatowych.

Załatwiał telefonicznie i bezpośrednio zlecenia poszczególnych członków Wydziału Wykonawczego oraz Sekcji.

Udzielał wszelkich informacji ustnych, telefonicznych i pisemnych.

Przeprowadzał konferencję organizacji społecznych, w której wzięło udział około 90 organizacji.

Prowadził kontrolę wykonywania przez te organizacje wskazówek ustalonych na konferencji, pozostając z nimi w stałym kontakcie.

W Sekretariacie mieści się archiwum wszystkich Sekcji (za wyjątkiem Sekcji Finansowej), które jest przezeń założone i prowadzone.

Sekretariat sporządza sprawozdania z terenu na podstawie otrzymanego materiału ze wszystkich Komitetów Wojewódzkich i Powiatowych; prowadzi ewidencję miejsc upamiętnionych pomnikiem, bądź imieniem Marszałka Piłsudskiego i ewidencję miejsc historycznych, związanych z życiem lub działalnością Marszałka.

SEKCJA ORGANIZACYJNA.

SKŁAD OSOBOWY SEKCJI: Przewodniczący — pos. M. T. BRZEK-OSINSKI
Zastępca — płk. JANUSZ ALBRECHT
Sekretarz — pos. WŁADYSŁAW STARZAK
Członkowie — sen. FELIKS GWIŹDŹ
— dyr. STEFAN LENARTOWICZ
— sen. MARIAN MALINOWSKI
— pos. JAN WALEWSKI

ZADANIE: Zorganizowanie jednostek terytorialnych Naczelnego Komitetu Uczczenia Pamięci Marszałka Józefa Piłsudskiego.

Na pierwszych posiedzeniach Wydziału Wykonawczego przewodniczący Sekcji pos. Osiński przedstawił projekt organizacji jednostek terytorialnych Komitetu. W wyniku dyskusji projekt ten uzyskał ostateczną formę, ujętą w szeregu instrukcyj terenowych. Jako wytyczne przyjęto zasady następujące:

1. uznano za potrzebne zorganizowanie terenu w przekroju regionalnym (województwa i powiaty), nie tworząc jednak aparatu, który oparty byłby na istniejących organach administracji państwowej, a raczej opierając organizację na stowarzyszeniach społecznych dla umożliwienia powszechności, aby akcja, mająca na celu uczczenie pamięci Marszałka Piłsudskiego, nie miała charakteru biurokratycznego.
2. uznano, że udział w akcji uczczenia pamięci Marszałka powinien być całkowicie dobrowolny w najściślejszym znaczeniu tego słowa, co ma się odnosić zarówno do udziału w pracach o charakterze organizacyjnym, jak i do akcji zbiórkowej. Ten dobrowolny charakter akcji zbiórkowej podkreślono w pierwszym komunikacie Wydziału Wykonawczego, wydanym w lipcu 1935 r., a także we wszystkich następujących komunikatach i instrukcjach.

Opierając się na tych wytycznych, Sekcja Organizacyjna opracowała Instrukcję organizacyjną. Powołując na terenie każdego województwa Delegata Naczelnego Komitetu w osobie odnośnego Wojewody, Wydział Wykonawczy polecił mu zorganizowanie Wojewódzkiej Rady Obywatelskiej o charakterze jak najbardziej społecznym.

Szemat organizacji terenowej Naczelnego Komitetu przedstawia się ostatecznie następująco:

- a) Czynnikiem, nadzorującym z ramienia Wydziału Wykonawczego na terenie województwa, jest wojewoda, jako Delegat Naczelnego Komitetu. Do zadań delegata należy:
 1. zorganizowanie Wojewódzkiej Rady Obywatelskiej,
 2. utrzymywanie stałego kontaktu z Wydziałem Wykonawczym Naczelnego Komitetu i informowanie go o pracach i zamierzeniach Wojewódzkiej Rady Obywatelskiej.

b) Wojewódzka Rada Obywatelska:

1. powołuje, bądź zatwierdza samorzutnie powstałe Komitety Powiatowe bądź lokalne,
2. opiniuje zamierzenia Komitetów Powiatowych, lub lokalnych i uzgadnia je z wytycznymi Naczelnego Komitetu,
3. czuwa, aby żaden wyraz dobrej woli i inicjatywy organizacji lub poszczególnego obywatela nie był w tej akcji zagubiony lub pominięty,
4. centralizuje całą akcję informacyjną i zbiórkową,
5. powołuje, jako swój organ wykonawczy, Wojewódzki Komitet Uczczenia Pamięci Marszałka Piłsudskiego.

c) Powiatowe, oraz w ich ramach lokalne Komitety Powiatowe mają za zadanie realizowanie zamierzeń Naczelnego Komitetu na swoim terenie.

Po wydaniu instrukcji Sekcja Organizacyjna roztoczyła pieczę nad właściwym zorganizowaniem Wojewódzkich Rad Obywatelskich i Komitetów Powiatowych.

Praca ta napotykała na pewne przeszkody ze względu na to, że na terenie niektórych województw utworzyły się już poprzednio komitety, mające za zadanie realizację zamierzeń lokalnych.

Na przykład: na terenie woj. białostockiego powstał Komitet Budowy Domów i Świetlic ludowych im. Marszałka; na terenie woj. wołyńskiego — Komitet Budowy Pomnika Ślubowania Wołynia; na terenie woj. śląskiego — Komitet Budowy Pomnika Marszałka i Powstańca Śląskiego w Katowicach; na terenie woj. pomorskiego — Komitet Budowy Muzeum Ziemi Pomorskiej im. Marszałka; na terenie woj. poznańskiego — Komitet Budowy Domu Żołnierza w Poznaniu itp.

Ponieważ pragnieniem Komitetu Naczelnego było skoncentrowanie wysiłku całego społeczeństwa w celu stworzenia pomników ku czci Marszałka o charakterze ogólnonarodowym, Sekcja Organizacyjna z natury rzeczy musiała dążyć do podporządkowania sobie tych Komitetów, bądź też starać się skłonić je do zaprzestania działalności, aż do chwili zakończenia zbiórki na cele ogólnonarodowe.

W rezultacie, w drodze kompromisu, ustalono, że w kilku województwach (Wilno, Poznań, Katowice) wpływy z akcji zbiórkowej przeznaczone będą częściowo na cele Naczelnego Komitetu, częściowo zaś na realizację zamierzeń lokalnych, przy czym istniejące Komitety podporządkowały się organizacyjnie Komitetowi Naczelnemu.

W działalności organizacyjnej Sekcja korzystała z pomocy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, które wydało cały szereg zarządzeń, dotyczących działalności Województw, jako Delegatów Naczelnego Komitetu.

Zorganizowany przez Min. Spraw Wewnętrznych Zjazd Wojewodów w dniu 26 listopada 1935 r. pozwolił Przewodniczącemu W. W. gen. Wieniawie-Długoszowskiemu na zapoznanie ich z wytycznymi akcji Uczczenia Pamięci Marszałka, oraz na udzielenie odpowiednich instrukcyj, co niewątpliwie przyczyniło się do usprawnienia pracy Komitetów Wojewódzkich i Powiatowych.

Sekcja Organizacyjna, pragnąc zreasumować co pewien czas wyniki przeprowadzonych prac, trzykrotnie zwróciła się do Komitetów Wojewódzkich i Powiatowych z żądaniem przedłożenia sprawozdań z działalności. Sprawozdania te: pierwsze z okresu powstania Komitetów do dn. 1 stycznia 1936 r., drugie zaś od dn. 1 stycznia 1936 r. do dnia 1 lipca 1936 r., trzecie od dnia 1 lipca 1936 r. do dnia 31 grudnia 1936 r. zostały opracowane według ustalonych przez Sekcję Organizacyjną szematów sprawozdawczych, co pozwo-

liło na zebranie jednolitego materiału informacyjnego. W tej akcji sprawozdawczej Ministerstwo Spraw Wewnętrznych również udzieliło Sekcji Organizacyjnej swego poparcia wobec PP. Wojewodów.

Wyniki działalności poszczególnych Komitetów Wojewódzkich obrazuje poniższa tabelka, podająca ilość powstałych na terenie każdego z województw komitetów powiatowych i lokalnych:

	Kom. Pow.	Kom. lokalne
Warszawa m.	—	4
Warszawa woj.	23	148
Białostockie	12	4
Kieleckie	18	34
Lubelskie	18	—
Łódzkie	13	18
Wołyńskie	10	—
Wileńskie	9	33
Nowogródzkie	8	56
Krakowskie	17	—
Lwowskie	26	27
Tarnopolskie	16	26
Stanisławowskie	12	6
Poznańskie	28	63
Pomorskie	17	19
Śląskie	12	23
Poleskie	9	—

Jednocześnie z akcją organizacyjną na terenie Rzeczypospolitej, Sekcja nawiązała za pośrednictwem Światowego Związku Polaków z Zagranicy kontakt ze Stowarzyszeniami, skupiającymi emigrację polską.

Wyznaczeni imiennie w poszczególnych ośrodkach delegaci zajęli się zorganizowaniem akcji, zgodnej z wytycznymi Naczelnego Komitetu. Polonia Zagraniczna w akcji tej chlubić się może wynikami, świadczącymi, że idea uczczenia pamięci Marszałka wywołała najwyższe poruszenie.

Kontakt z centralami Stowarzyszeń Społecznych i rozmowy przeprowadzone z ich przedstawicielami doprowadziły we wszystkich prawie wypadkach do uzgodnienia działalności i wydania przez odnośne władze tych Stowarzyszeń — instrukcyj i informacji do podporządkowanych sobie komórek organizacyjnych.

Sekcja Organizacyjna wydała szereg okólników i instrukcyj dla terenowych jednostek Komitetu, dotyczących realizacji poszczególnych projektów w terenie, okresowych sprawozdań z prac, obchodów rocznic pamiątkowych, wskazówek organizacyjnych.

SEKCJA PLASTYCZNA.

- Przewodniczący — sen. rekt. **WOJCIECH JASTRZĘBOWSKI**
 Członkowie — prof. **ALEKSANDER BOJEMSKI**
 — prof. **TADEUSZ BREYER**
 — prof. **STANISŁAW BRUKALSKI**
 — prof. **BOHDAN PNIEWSKI**
 — art.-rzeźb. **ST. SZRENIAWA-RZECKI**
 — art.-rzeźb. **FRANCISZEK STRYNKIEWICZ**
 — prof. **JAN SZCZEPKOWSKI**
 — prof. **KAROL TICHY.**

Sekcja uzyskała prawo kooptowania poza wymienionymi osobami innych osób jako fachowców, w miarę potrzeby i charakteru zagadnień.

W tym też charakterze, jako dokooptowani występowali: w roli członków tej Sekcji: arch. prof. Rudolf Świerczyński, prof. Tadeusz Pruszkowski, inż. arch. Tomorowicz, inż. arch. Bohdan Treter, prof. Władysław Jarocki, prof. Józef Czaykowski, arch. Fr. Mażyński.

Zadaniem Sekcji jest wydawanie opinii o projektach z dziedziny architektury, rzeźby, malarstwa i grafiki, dotyczących uczczenia pamięci Marszałka Józefa Piłsudskiego.

W szczególności Sekcja, honorując inicjatywy lokalne uczczenia pamięci Marszałka ma dbać o ich stronę artystyczną.

Wszelkie projekty uczczenia pamięci Marszałka Piłsudskiego w postaci pomników architektonicznych, rzeźbiarskich, kopców, głazów, tablic pamiątkowych, podobizn Marszałka itp. napływające jako inicjatywy z zewnątrz, o ile na posiedzeniu Wydziału Wykonawczego nie zostały z powodów zasadniczych odrzucone, przechodziły przez opinię Sekcji Plastycznej.

Poza stałą pracą z zakresu wymienionego Sekcja uczestniczyła, bądź też opiniowała w następujących poszczególnych działaniach:

1. W pracy Sekcji Głazów Pamiątkowych Sekcja brała żywy udział. Przewodniczący Sekcji Plastycznej, będący jednocześnie zastępcą Przewodniczącego Sekcji Głazów, wziął na siebie obowiązek dbania o formę zewnętrzną, w jakiej mają być upamiętnione miejsca historyczne, związane z życiem i pracą Marszałka. W tym celu Sekcja Plastyczna, na kilku specjalnie zwołanych posiedzeniach ustaliła zasadnicze typy głazów i tablic pamiątkowych. Jednocześnie Sekcja czuwa nad właściwym pod względem artystycznym wykonaniem prac w terenie, związanych z utrwaleniem pracy historycznej Marszałka w terenie.
2. Dla uczynienia zadość wymaganiom ogółu społeczeństwa Sekcja Plastyczna zorganizowała wystawę w Muzeum Wojska pod wezwaniem „Marszałek Józef Piłsudski w Rzeźbie”, gdzie cenniejsze rzeźby, związane z kultem dla Marszałka są wystawiane. Wystawa ta stale zmieniana i odświeżana bieżącą twórczością jest miejscem dojrzewiania formy plastycznej w związku z ideą uczczenia pamięci Marszałka w plastyce.
3. Sekcja czuwała nad realizacją projektu budowy cmentarza żołnierskiego i Grobowca Matki i Serca Marszałka na Rossie w Wilnie.
4. Sekcja uczestniczyła przez swych delegatów przy rozpisywaniu konkursu na odbudowę Zułowa.
5. Sekcja Plastyczna brała udział w formułowaniu warunków konkursu na pomnik Marszałka Piłsudskiego w Warszawie i na rozplanowanie odnośnej dzielnicy.
6. Sekcja opiniowała złożony przez prof. Szyszko-Bohusza projekt budowy krypty pod Wieżą Srebrnych Dzwonów. Przez swych delegatów Sekcja brała kilkakrotnie udział w komisjach specjalnych, dotyczących spraw budowy krypty, a także przy formułowaniu konkursu na sarkofag oraz w sądach konkursowych. Sekcja czuwa nad pracami, związanymi z wykonaniem nowej srebrnej trumny, w ścisłym porozumieniu ze specjalistami lekarzami-balsamatorami.

Zasadniczo działalność Sekcji uzależniona jest od materiału, który otrzymuje do przepracowania od Wydziału Wykonawczego, występowała jednak wielokrotnie z inicjatywą własną, dążąc w swej działalności do unormowania chaotycznej inicjatywy społecznej, która — zwłaszcza bezpośrednio po śmierci Marszałka — występowała z projektami, których plastyczna realizacja nie odpowiadałaby powadze sprawy.

Jednakże mimo wytężonej w tym kierunku działalności, nie wszystkie zamierzenia lokalne udało się podciągnąć pod kontrolę artystyczną Sekcji Plastycznej, gdyż niektóre z nich były już w chwili powstania N. K. zaawansowane.

Wykaz pomników i tablic, postawionych bądź projektowanych na terenie Rzeczypospolitej, znajdujących się w ewidencji Sekcji:

Województwa	Pomniki		Tablice	
	wykon.	projekt.	wykon.	projekt.
Warszawskie	17	6	5	2
Białostockie	1	3	1	—
Kieleckie	11	5	13	6
Lubelskie	—	—	—	—
Łódzkie	15	2	21	1
Poleskie	2	—	—	—
Wołyńskie	—	—	1	—
Wileńskie	12	1	4	2
Nowogródzkie	13	2	5	1
Krakowskie	4	2	5	3
Lwowskie	3	8	8	—
Tarnopolskie	8	—	17	—
Stanisławowskie	9	—	6	3
Poznańskie	14	2	10	5
Pomorskie	1	1	1	—
Śląskie	7	1	11	3

Niezależnie od działalności na terenie Rzeczypospolitej Sekcja Plastyczna udzielała pomocy fachowej i opinii przy realizacji projektów uczczenia pamięci Marszałka za granicą, korzystając w tym względzie z pośrednictwa Światowego Związku Polaków z Zagranicy i Min. Spraw Zagranicznych, bądź też pracując bezpośrednio z danymi ośrodkami na terenie Polonii Zagranicznej.

SEKCJA GŁAZÓW PAMIĄTKOWYCH.

SKŁAD OSOBOWY SEKCJI: Przewodniczący: — min. KRZYSZTOF SIEDLECKI
 — rekt. WOJCIECH JASTRZĘBOWSKI
 — płk. KUC-RAKOWSKI
 — pos. WŁADYSŁAW STARZAK

Przewodnictwo Sekcji spoczywało początkowo w rękach ś. p. red. Wojc. Stpiczyńskiego, po śmierci którego funkcję tę powierzono min. Krzysztofowi Siedleckiemu.

Zadaniem Sekcji jest utrwalenie w kamieniu historii życia i czynów Marszałka Piłsudskiego.

Myśl ta powstała na posiedzeniu W. W. w dn. 25 czerwca 1935 r. Sformułowano ją, jak następuje: Ustalić wykaz miejsc historycznych, związanych z życiem i pracą Marszałka Piłsudskiego oraz upamiętnić je odpowiednim głazem, obeliskiem czy tablicą; zagadnienie ma być traktowane, jako ogólnopolskie.

Opracowanie szczegółowych wytycznych powierzono red. Wojciechowi Stpiczyńskiemu, który na posiedzeniu w dn. 2 lipca 1935 r. wystąpił z odpowiednim referatem. Po szeregu pracowań i dyskusyj na posiedzeniach Wydziału Wyk. projekt został ujęty w następujące zasady:

1. Sekcja upamiętnienia miejsc historycznych winna objąć przede wszystkim miejsca, w których Marszałek pracował, działał, pobierał ważne decyzje, walczył i dowodził operacjami wojennymi.
2. Charakter pracy dziejowej, dokonanej przez Marszałka, narzuca potrzebę złączenia akcji utrwalania śladów Jego walk i osiągnięć z uwiecznieniem w kamieniu historycznej pracy żołnierza Polskiego przez Marszałka wskrzeszonego.

3. Ustalenie i zatwierdzenie wykazu miejsc historycznych należy do W. W. Naczelnego Komitetu, co w niczym jednak nie krępuje inicjatywy obywateli w ustalaniu takich miejsc.
4. Wydział Wykonawczy ustala dla całego kraju kryteria oceny, stwierdzające historyczność poszczególnych miejsc.
5. Wznoszone pomniki mają mieć formy proste i charakter monumentalny. Za najbardziej odpowiadające tym wymogom uznano: tablicę granitową lub brązową na budynkach, głaz w polu lub parku miejskim, prosty obelisk z ciosanego kamienia w miastach.
6. Koszty wzniesienia tych pomników pokryte będą przez Naczelny Komitet z funduszków, powstałych z ofiarności publicznej na rzecz uczczenia pamięci Marszałka Piłsudskiego.
7. Trwała opieka nad ustalonymi w ten sposób śladami pracy historycznej Marszałka i Żołnierza powierzona będzie lokalnym oddziałom organizacji młodzieżowych wychowawczych, jak: Zw. Strzelecki, Harcerski itp.

Pierwszymi czynnościami Sekcji było opracowanie wykazu miejsc historycznych oraz odpowiednich wzorów tablic i głazów pamiątkowych. O ile ta druga czynność nie przedstawiała specjalnych trudności i została dokonana w niedługim czasie przez Sekcję Plastyczną, o tyle ustalenie wykazu miejsc historycznych, opartego na jednolitych kryteriach, przedstawiało trudną i żmudną pracę. Zaproszony do współpracy prez. A. Śliwiński podjął się przy pomocy Wojsk. Biura Historycznego opracowania mapy miejsc historycznych. Mapa ta, wciąż korygowana i uzupełniana, stanowi podstawę wyjściową dla ustalenia kolejności prac.

W celu zebrania właściwego materiału z terenu Rzeczypospolitej, Sekcja w dn. 6 lipca 1936 r. rozesłała pismo do PP. Wojewodów, jako Delegatów Naczelnego Komitetu, niezależnie od tego przy okólnikach sprawozdawczych Sekcji Organizacyjnej załączane były specjalne szematy dla Komitetów Wojewódzkich i Powiatowych dla wypełnienia ich właściwym materiałem.

Obecnie Sekcja jest w posiadaniu dużego materiału ze wszystkich województw, który przepracowuje łącznie z Wojskowym Biurem Historycznym.

Po zakończeniu prac wstępnych Sekcja przystąpiła do właściwej realizacji planu.

Początkowym zamiarem Sekcji była realizacja poszczególnych punktów według hierarchii historycznej. Wybrano jako pierwsze 3 punkty: Wawer-Zieloną pod Warszawą, Michałowice w woj. kieleckim i Stawczany-Basiówkę — w woj. lwowskim. Realizacja tych 3-ch punktów była jakgdyby pierwszym doświadczeniem zarówno co do organizacji technicznej, jak i strony finansowej.

Doświadczenie jednak wykazało, że realizacja według powyższego planu będzie bardzo trudna i kosztowna. Zdecydowano więc przystąpić do pracy kolejno województwami. Dla usprawnienia pracy zaszła konieczność zaproszenia doradcy technicznego-fachowca; w tym też charakterze został zaproszony inż. arch. Oskar Jurkiewicz b. Kierownik robót na Rossie, który też wziął na siebie ciężar nadzorowania robót i całą stronę techniczną.

Wyniki dotychczasowej pracy Sekcji podzielić można na trzy części:

1. Miejsca, w których już głazy zostały postawione,
 - a) Zielona pod Warszawą, gdzie ustawiony został głaz pamiątkowy w miejscu, w którym w dn. 29 kwietnia 1917 r. Józef Piłsudski ćwiczył ochotnicze wojsko, zebrane potajemnie w P. O. W. Poświęcenie głazu odbyło się w dn. 11 listopada 1936 r. w dniu Święta Niepodległości,
 - b) Michałowice — obelisk na byłej granicy austriacko-rosyjskiej, którą w dn. 6 sierpnia 1914 r. przekroczył Komendant Piłsudski na czele I Kompanii Kadrowej. Poświęcenie odbyło się w dn. 11 listopada 1936 r.,

- c) Basiówka — głąz w miejscu, gdzie Józef Piłsudski prowadził wspólne ćwiczenia Związku Strzeleckiego i Drużyn Strzeleckich w r. 1913. Poświęcenie odbyło się w dn. 11 listopada 1936 r.
2. Miejsca, w których prace są w stadium realizacji i wykończenie przewidywane jest na najbliższy termin.
- a) Gostków (woj. łódzkie) — głąz w miejscu, gdzie w dn. 29 października 1914 r. stoczyły bitwę z wojskiem rosyjskim oddziały legionów Józefa Piłsudskiego. Głąz został ustawiony na gruncie, ofiarowanym na ten cel przez właściciela maj. Gostków p. Aleksandra Skrzyńskiego. Odsłonięcie głązu projektowane jest jeszcze w roku bieżącym.
- b) Ostrów Wlkp., gdzie w dn. 8—9 listopada 1914 r. stał obozem batalion Legionów Józefa Piłsudskiego, na Ziemi Wielkopolskiej pierwszy po stu latach oddział regularnego Wojska Polskiego. Głąz ofiarowany przez Min. Komunikacji z Janowej Doliny, prawie całkowicie przygotowany. Odsłonięcie odbyło się w dn. 11 listopada 1937 r.,
- c) Otwock — słupek bazaltowy, ofiarowany przez Min. Komunikacji z Janowej Doliny. Przygotowany do ustawienia. Odsłonięcie odbędzie jeszcze w roku bieżącym.
- d) Pobjowisko pod Kościuchną, gdzie zostanie ustawionych 9 słupów bazaltowych, ofiarowanych przez Min. Komunikacji z kamieniołomów w Janowej Dolinie.
3. Miejsca przeznaczone do realizacji na najbliższy okres:
- a) woj. lubelskie: Elżbiecin, Dąbrowica, Radawczyk, Borzechów, Dzierzkowice, Annopol, Ożarów miasto, Ożarów-dwór,
- b) woj. krakowskie: Racławice, Krzywopłoty.

Jakkolwiek miejscowości te zostały już ustalone z Wojskowym Biurem Historycznym, jednakże realizacja ich ze względu na zbliżającą się jesień została odłożona do wiosny przyszłego roku.

Sekcja Głazów przygotowuje w ciągu jesieni i zimy szereg punktów w innych województwach, aby na miesiące sierpień i listopad r. przyszłego postawić odpowiednią ilość głązów do poświęcenia.

Sekcja Głazów pracuje w ścisłym kontakcie z Wojskowym Biurem Historycznym, z którym ustaliła następującą technikę, przy opracowywaniu poszczególnych punktów w terenie. Po wyznaczeniu przez Sekcję i zatwierdzeniu przez W. W. poszczególnych punktów, Wojskowe Biuro Historyczne opracowuje dokładne dane historyczne, delegat tegoż Biura wyjeżdża wraz z delegatem Sekcji na miejsce, gdzie wytyczony zostaje dokładny punkt ustawienia głązu. Omawiają oni z przedstawicielami miejscowych władz szczegóły techniczne oraz orientują się co do możliwości znalezienia na miejscu odpowiedniego materiału.

Dalsze prace prowadzone są również przy udziale i nadzorze Sekcji, przy czym część prac dotycząca przygotowania terenu wykonywana bywa przez miejscowe organa samorządowe, lub Lokalne Komitety Uczczenia Pamięci Marszałka Piłsudskiego.

Pierwszą redakcją i dane historyczne, dotyczące napisów na głązach daje Wojskowe Biuro Historyczne; literackie opracowanie powierzone zostaje najpoważniejszym siłom w tej dziedzinie, zwłaszcza Sekcja korzystała z wybitnej pomocy p. Kazimierza Wierzyńskiego. Po zatwierdzeniu napisów przez Wydz. Wyk. zostają one raz jeszcze oddane do korekty Wojskowego Biura Historycznego.

SEKCJA KULTURALNO-OŚWIATOWA.

SKŁAD OSOBOWY SEKCJI: Przewodniczący — sen. prez. ARTUR ŚLIWIŃSKI
Zastępca — prof. HELENA SUJKOWSKA
Członkowie — dyr. H. KOŁODZIEJSKI
— min. JULIUSZ PONIATOWSKI
— dr HALINA STARCZEWSKA
— woj. STANISŁAW TWARDO
— nacz. ZAWISTOWSKI.

ZADANIA: Zadaniem Sekcji jest rozpatrywanie projektów i planów pomników żywych, w szczególności Sekcja:

1. rozpatruje materiały jej przekazane, ocenia je pod kątem ich powagi, znaczenia społecznego i możliwości realizacyjnych.
2. składa Wydz. Wykonawczemu wnioski o włączenie do zadań Naczelnego Komitetu tych projektów, które według opinii Sekcji odpowiadają niezbędnym po temu warunkom.
3. przedstawia Wydz. Wykonawczemu projekty, zasługujące na szczególną wagę.
4. udziela wskazówek i dostarcza wszelkiej pomocy technicznej przy realizowaniu zaakceptowanych projektów.
5. przepracowuje myśl stworzenia pomnika żywego w zasięgu ogólnonarodowym i przedkłada odnośne wnioski na W. W.

Do spraw powierzonych specjalnej pieczy Sekcji należy opieka nad Fundacją Stypendialną Imienia Józefa Piłsudskiego, będącą jednym z podstawowych celów N. Komitetu.

Sekcja przedstawiła Wydziałowi Wykonawczemu w formie wniosków wymienione wyżej w sprawozdaniu ogólnym projekty z zakresu stworzenia pomnika żywego, a mianowicie:

1. projekt stworzenia Instytutu Bibliotek Powszechnych im. Józefa Piłsudskiego.
2. projekt stworzenia Funduszu Budowy Szkół Powszechnych.
3. projekt Instytutu - Kultury i Wychowania im. Józefa Piłsudskiego, oraz
4. projekt rozszerzenia działalności Instytutu Badań Najnowszej Historii Polski im. Marszałka Piłsudskiego.

Specjalną troską Sekcji była kwestia samorzutnego tworzenia stypendiów im. Józefa Piłsudskiego przez lokalne organizacje bądź instytucje. Zasadą przy udzielaniu zezwoleń na tworzenie takich stypendiów był warunek, aby cechował je, z jednej strony odpowiadający powadze Imienia Marszałka — cel, zaś z drugiej strony zwracano uwagę, aby miały zabezpieczone podstawy finansowe.

Mimo stałej uwagi Sekcji, niektóre inicjatywy lokalne w tym zakresie usuwały się z pcd jej kontroli, stąd też konieczna jest stała zapobiegliwość Sekcji, aby w drodze odpowiedniego porozumienia bądź nawet nacisku — sprawy te właściwie uregulować i postawić.

Niemniejszą troską Sekcji jest hamowanie zbytniego szafowania Imieniem Marszałka przy nadawaniu nazw domom ludowym, parkom, ulicom, bursom, ochronkom itp.

Uznając dążenia społeczeństwa w chęci związania się z Imieniem Marszałka, uznano za wskazane, aby w celu uniknięcia nadmiernego używania Jego Imienia, skłaniać projektodawców raczej do nawiązywania nadawanych nazw do symboli, ilustrujących czyny Marszałka lub Legionów.

Odnosnie nadawania Imienia Marszałka szkołom, domom ludowym itp. przyjęto za zasadę, że Imię Marszałka może być nadane tylko w tym wypadku, gdy obiekt został całkowicie wykończony, nie ma żadnych obciążeń finansowych, posiada zagwarantowaną opiekę materialną i moralną, oraz cechy monumentalności i trwałości.

W pracy tej Sekcja korzysta wybitnie z pomocy Min. Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, odnośnych kuratoriów szkolnych, a także władz administracji ogólnej i samorządowej. Podstawowym orzeczeniem dla Sekcji jest opinia Wojewodów jako Delegatów Naczelnego Komitetu.



Ewidencją Sekcji objęte są następujące ilości lokalnych przedsięwzięć z tego zakresu:

Województwo	Szkoły			Biblioteki	Stypendia	Domy ludowe i inne		R ó ż n e
	Wybudowane	w stadi. budowy	nadano imię Marsz.			wybudowane	w stadi. budowy	
Warszawskie	11	9	13	9	13	5	2	2 bursy, 1 świetlica
Białostockie	1	—	1	2	1	6	6	
Kieleckie	6	7	2	—	6	1	—	3 świetlice, 2 ochronki
Lubelskie	1	—	—	—	—	—	—	
Łódzkie	18	6	1	8	2	4	—	1 seminarium, 2 gimnazja, 2 przedszkola
Poleskie	1	1	—	11	—	2	1	
Wołyńskie	3	1	—	—	1	1	—	
Wileńskie	2	45	—	11	1	2	—	1 świetlica
Nowogródzkie	6	2	—	5	2	3	1	1 przedszkole
Krakowskie	3	2	—	—	—	2	3	2 domy dziec., 1 gimnazjum, 1 dom oświatowy
Lwowskie	3	—	—	—	—	3	2	2 gimn. Zakł. Op. Społ.
Tarnopolskie	—	—	—	—	2	11	3	1 gimn., 1 dom starców
Stanisławowskie	14	2	1 gim.	—	6	—	—	1 bursa, 1 ochron., 1 gimnazjum, 1 liceum
Poznańskie	1	—	2	—	2	3	—	1 świetlica, 1 przytułek dla star., Ośr. Żw. Strz.
Pomorskie	2	—	1	—	—	3	—	
Śląskie	6	—	4	2	5	—	—	1 gimn., 1 przedszk. Zakł. leczn. - wych., 2 domy ośw., 5 kolonii, 1 dom starców, Żłobek dla niemowląt i inne
Gdańsk Gimnazjum								

Nie wszystkie wyżej wymienione obiekty otrzymały od Wydziału Wykonawczego zezwolenie na nadanie im Imienia Marszałka. Niektórym z nich Imię to zostało nadane jeszcze za życia Marszałka, niektóre nadały sobie Imię Marszałka samorzutnie — bezpośrednio po Jego zgonie. Co zaś dotyczy obiektów, powstałych już podczas istnienia Naczelnego Komitetu — Sekcja ściśle przepracowuje zebrany materiał, zbiera od pp. Wojewodów opinię o powstałych budowlach czy instytucjach, ażeby ująć je we właściwe ramy i nadać im odpowiednią formę.

SEKCJA INFORMACYJNA.

SKŁAD OSOBOWY: Przewodniczący — min. KONRAD LIBICKI
Zastępca — płk. MIECZYŚLAW ŚCIEŻYŃSKI
Członkowie — JULIUSZ KADEN-BANDROWSKI
— mjr KAROL SZCZAPA - KRZEWSKI
— red. WINCENTY RZYMOWSKI
— red. TADEUSZ ŚWIECICKI

Po śmierci ś. p. red. Wojciecha Stpiczyńskiego kierownictwo Sekcji objął czasowo red. płk. Mieczysław Ścieżyński. Dnia 18 czerwca 1937 r. na miejsce red. Stpiczyńskiego powołany został przez Pana Prezydenta R. P. min. Konrad Libicki.

Zadaniem Sekcji jest rozpatrywanie projektów form uczczenia Pamięci Marszałka Józefa Piłsudskiego, wyrażonych w piśmie i literaturze oraz czuwanie nad akcją prasową i propagandową W. W. N. K.

Śmierć ś. p. red. Stpiczyńskiego przyczyniła się do zmniejszenia wydajności pracy Sekcji, a zwłaszcza odbiła się ujemnie na akcji informacyjnej w stosunku do społeczeństwa. Płk. Ścieżyński pracując zastępczo wkładał w pracę Sekcji wiele poświęcenia, wysiłku i trudu.

Sekcja podawała do prasy komunikaty W. W. oraz wywiad z przewodniczącym W. W. gen. Wieniawą-Długoszowskim i utrzymywała z prasą kontakt informacyjny. Za pośrednictwem Związku Wydawców zwrócono się do wszystkich wydawców tak w Kraju jak za granicą, by nadsyłali do Komitetu Naczelnego po 3 egzemplarze swych wydawnictw z okresu pierwszych 10 dni po zgonie Marszałka.

Dział radia zorganizował szereg przemówień członków W. W. Nacz. Komitetu przed mikrofonem, m. in. gen. Wieniawy-Długoszowskiego na temat ogólnych zadań Komitetu, red. Stpiczyńskiego o monumentalności form uczczenia Komendanta, prof. Jastrzębowskięgo — o wykonaniu najprostszego pomnika ku czci Marszałka, Kaden - Bandrowskiego i innych.

Dużą uwagę zwróciła Sekcja na kwestię należytego uświadomienia społeczeństwa o celach i zadaniach Naczelnego Komitetu. Szereg wydanych w tej sprawie komunikatów podkreślał całkowitą dobrowolność składek pieniężnych. Krótkie hasła, umieszczone w prasie codziennej nawoływały do składania ofiar i podawały odnośne konto w P. K. O.

Kwestia filmu propagandowego była kilkakrotnie rozpatrywana przez Sekcję, ze względów jednak zasadniczych udział Sekcji ograniczał się jedynie do opiniowania filmów z tego zakresu i udzielania wskazówek przy opracowywaniu dodatków filmowych. P. A. T.

Sekcja opracowała instrukcję dla Komitetów Wojewódzkich w sprawie organizowania konferencji prasowych z przedstawicielami miejscowych wydawnictw. Materiały te służyły za podstawę przy wszelkiego rodzaju akcji prasowo - propagandowej w terenie, a także przy organizowaniu zebrań organizacyj społecznych.

Delegat Sekcji uczestniczył w konferencjach, urządzanych przez Sekcję Organizacyjną z przedstawicielami organizacji społecznych, którym udzielał wskazówek w zakresie akcji propagandowej.

Organizacje wyznaczały następnie swego delegata do spraw prasowo-propagandowych, który pozostawał w stałym kontakcie z Sekcją.

Sekcja opracowała obszerny serwis artykułowy, umieszczony w prasie a odnoszący się zarówno do celów zasadniczych N. K. jak i do poszczególnych zagadnień.

Przy Komitetach Wojewódzkich i Powiatowych zostali ustanowieni na podstawie Instrukcji Sekcji delegaci prasowi, mający za zadanie kierowanie akcją prasową i uzgadnianie jej z wytycznymi Naczelnego Komitetu na swoim terenie.

Sekcja współpracowała wydatnie przy organizowaniu pierwszej i drugiej rocznicy Zgonu Marszałka Józefa Piłsudskiego oraz w dniu Jego Imienin przez wydawanie komunikatów i odezw, organizowania reportażu z uroczystości itp.

Podczas uroczystości złożenia Serca Marszałka na Rossie w Wilnie Sekcja udzieliła pomocy delegatom wydawnictw przez wydanie specjalnych instrukcyj dla Komitetu Wojewódzkiego w Wilnie.

Sekcja informowała społeczeństwo za pomocą komunikatów o zorganizowaniu wystawy p. t. „Marszałek Józef Piłsudski w Rzeźbie” oraz o pracach, związanych z konkursem na sarkofag na Wawelu i konkursem na pomnik w Warszawie.

Sekcja podawała do prasy komunikaty W. W. o zamknięciu składek z wyjaśnieniem przyczyn, które Nacz. Komitet do tego skłoniły oraz podkreśleniem dobrowolnego charakteru składek.

SEKCJA FINANSOWA.

SKŁAD OSOBOWY SEKCJI: Przewodniczący	— gen. dr ROMAN GÓRECKI
Wiceprzewodniczący	— prezydent m. st. Warszawy STEFAN STARZYŃSKI
Sekretarz	— wicedyrektor B. G. K., Dr BRONISŁAW BURGHARDT
Wicesekretarz	— prokurent B. G. K., Dr MARIAN RUDKOWSKI
Członkowie:	— płk. ADAM KOC
	— minister JULIUSZ ULRYCH
	— wiceminister WŁADYSŁAW KORSAK
	— prezes P. K. O., Dr HENRYK GRUBER
	— prezes WACŁAW FAJANS
	— prezes HENRYK STRASSBURGER

Sekcja Finansowa przystąpiła do pracy natychmiast po jej powołaniu i już na pierwszych 5-ciu posiedzeniach, odbytych w dn. 15, 19, 27 czerwca oraz 5 i 9 lipca 1935 r., ustalono zasady i metody akcji zbiórkowej oraz wykonano wszystkie czynności przygotowawcze, a mianowicie:

1. Na podstawie Regulaminu Sekcji, zatwierdzonego przez Wydział Wykonawczy, zostało otwarte k-to czekowe Naczelnego Komitetu Nr 1313 i r-k oszczędnościowy Nr 84026-U w P. K. O., oraz r-k depozytowy Nr 860/z i r-k lokacyjny Nr 284 w Banku Gospodarstwa Krajowego.
2. Uruchomiono Biuro Sekcji w gmachu B. G. K.
3. Opracowano i wydano:
 - a) Instrukcję Finansową.
 - b) Wzór listy-składek Naczelnego Komitetu.
 - c) Wzór formularza dla deklaracji zbiorowej i dla odpisu z teje.
 - d) Instrukcję szczegółową, obejmującą technikę i zasady zbiórki za pomocą list-składek N. K.

- e) Pouczenie do wypełniania listy-składek.
 - f) Instrukcję szczegółową dla zbiórki za pomocą deklaracji zbiorowych.
 - g) Objaśnienie do wypełniania deklaracji zbiorowych.
 - h) Wzór deklaracji indywidualnej.
 - i) Schemat dla zgłoszeń organizujących się Wojewódzkich i Powiatowych Komitetów.
 - j) Wzór dla rejestru „mężów zaufania”.
 - k) Układ ewidencji dla list-składek oraz deklaracji zbiorowych.
 - l) Program konferencji prasowych dla Komitetów Wojew.
 - m) Program odczytów informacyjno-propagandowych.
4. Dostarczono Wojewódzkim i Powiatowym Komitetom, powołanym przez Sekcję Organizacyjną Naczelnego Komitetu materiały, niezbędne dla akcji zbiórkowej.
 5. Ustalono zakres rachunkowości oraz plan prac manipulacyjnych Biura Sekcji Finansowej.

Przedstawiciele Sekcji Finansowej brali udział we wszystkich posiedzeniach Wydziału Wykonawczego, przedkładając każdorazowo sprawozdania bieżące i raporty kasowe.

Sekcja Finansowa utrzymywała stały kontakt ze wszystkimi Komitetami Wojewódzkimi, prowadzącymi akcję zbiórkową.

Niektóre z Komitetów na zasadzie umowy z W. W. zużywały część zbieranych przez siebie środków finansowych na cele lokalne uzgodnione z W. W.

Wpływy z terenów poszczególnych Komitetów Wojewódzkich są wpisywane na osobne konta, z których wyciągi przesyła Sekcja Finansowa zainteresowanym regularnie, co dwa tygodnie, dla informowania o wysokości składek, dokonanych z danego Województwa.

Spośród Komitetów Wojewódzkich tylko Śląski prowadzi akcję zbiórkową za pomocą własnych list-składek i deklaracji zbiorowych, reszcie dostarczyła potrzebnych druków Sekcja Finansowa.

Wyniki akcji zbiórkowej, prowadzonej przez Komitety Wojewódzkie na dz. 1.VII.37. zawarte są na stronie 33, przy czym rezultaty, osiągnięte w poszczególnych powiatach, wykazane są na stronach od 34 do 38.

Poza Komitetami terytorialnymi, istnieją 2 Komitety Pracownicze: Zrzeszonych Związków Kolejarzy i Pocztcowców. Organizacje te zgłosiły swój akces do prac Naczelnego Komitetu jako jedne z pierwszych i od początku są w stałym kontakcie z Sekcją Finansową N. K. Oba Komitety odprowadzają zebrane składki do Naczelnego Komitetu, przy czym na szczególne podkreślenie zasługuje wydatna ofiarność obydwu Komitetów, które do dnia 30.VI. 1937 r. wpłaciły:

Kolejarze	Zł	2.040.813.92
Pocztowcy	„	409.655.87
		<hr/>
Razem	Zł	<u>2.450.469.79</u>

Wreszcie należy nadmienić, iż Sekcja Finansowa N. K. współpracuje od stycznia 1936 r. ze Światowym Związkiem Polaków z Zagranicy, który, przy pomocy Ministerstwa Spraw Zagranicznych, podjął się zadania przeprowadzenia akcji zbiórkowej na rzecz Naczelnego Komitetu wśród Stowarzyszeń i skupisk Polaków poza granicami Państwa.

Do d. 30.VI. 1937 r. wpłaty ze składek Polonii Zagranicznej, nadesłanych za pośrednictwem M. S. Z. i Światowego Związku Polaków, wyniosły Zł 47.670.65, w tym z terenu m. Gdańska Zł 6.460.40.

ADMINISTRACJA WPŁYWÓW I WYDATKÓW.

WPŁYWY	ze składek na Fundusz Uczczenia Pamięci Marszałka Józefa Piłsudskiego wyniosły na dz. 30.VI. 1937 r. sumę	Zł 6.813.171,76
WPŁYWY	z odsetek od lokat w tymże okresie przyniosły:	
	a) od zrealizowanych kuponów papierów % %	9.143.83
	b) od lokat na r-ku oszcz. w P. K. O. i B. G. K.	205.055.96 „ 214.199.79
	Razem na dz. 1.VII.1937 r.	Zł 7.027.371.55

Wpłaty gotówkowe na rzecz Naczelnego Komitetu są skierowywane przede wszystkim do P. K. O. na k-to Nr 1313, z którego co 14 dni dokonywa P. K. O. automatycznego przelewu salda na r-k oszczędnościowy Nr 84026-U w P. K. O., oraz do B. G. K. na r-k lokacyjny Nr 284 w B. G. K.

Wpłaty ze składek w papierach wartościowych znajdują się na r-ku depozytowym Nr 860/z w Oddziale Głównym Banku Gospodarstwa Krajowego.

Ogólna suma wpływów, po potrąceniu wydatków, przedstawiała się w dniu 30.VI. 1937 r. następująco:

w P. K. O. k-to czekowe Nr 1313	Zł
„ „ r-k oszczędnościowy Nr 84026-U	„ 3.722.005.73
„ B. G. K. r-k lokacyjny Nr 284	„ 2.465.964.—
„ „ r-k depozytowy Nr 860/z	„ 200.716.—
Razem	Zł 6.388.685.73

WYPŁATY były dokonywane przez Sekcję Finansową na podstawie każdorazowych uchwał Wydziału Wykonawczego Naczelnego Komitetu i wyniosły do dn. 30.VI. 1937 r. sumę Zł 638.685,82, wypłaconą na następujące cele:

1.	na prace wstępne przy budowie grobowca w Wilnie	Zł 3.553.30
2.	„ Fundusz Stypendialny im. Marszałka J. Piłsudskiego	„ 30.000.—
3.	„ budowę Krypty na Wawelu	„ 212.000.—
4.	„ wzniesienie Głazów Pamiątkowych	„ 6.848.40
5.	„ zakupno popiersia Marszałka dla Uniwersytetu J. P. w Warszawie	„ 20.000.—
6.	„ wystawę Rzeźb Marszałka J. Piłsudskiego	„ 2.000.—
7.	„ zakupno prac konkursowych na sarkofag Marszałka J. Piłsudskiego	„ 13.000.—
8.	„ budowę Domu Żołnierza im. Marszałka w Poznaniu	„ 286.190.80*)
9.	„ budowę Domu Społecznego im. Marszałka w Toruniu	„ 20.000.—
10.	„ budowę Pomnika Marszałka i Powstańca Śląskiego w Katowicach	„ 30.000.—*)
11.	„ wydatki administracyjne:	
	za druki dla akcji zbiórkowej	4.086.78
	„ księgi buchalteryjne	749.—
	„ 200.000 odezw w pierwszą rocznicę zgonu Marszałka oraz koszty wydawnictwa „Wybór Myśli Marszałka”	6.109.45
	na wydatki Sekcji Informacyjno-Propagandowej	210.40
	„ wydatki Sekretariatu W. W. N. K.	3.937.69
		15.093.32
	Razem, jak wyżej	Zł 638.685.82

Kosztów utrzymania Biura Sekcji Finansowej Fundusz Uczczenia Pamięci Marszałka Józefa Piłsudskiego nie ponosi.

*) Zgodnie z przeznaczeniem ofiarodawców.

Całokształt wpływów i wydatków znajduje swój wyraz w następującym zestawieniu bilansowym na dz. 30.VI. 1937 r.

WINIEN		M A
R-k KASY	—	R-k Funduszu Uczcz. Pam. Marszałka Józefa Piłsudskiego
„ P. K. O. k-to czekowe Nr 1313	—	6.813.171.76
„ P. K. O. k-to oszcz. Nr 84026-U	3.722.005.73	R-k Odsetek:
„ B. G. K. lokacyjny Nr 284	2.465.964.—	za kup. od pap. % % 9.143.83
„ B. G. K. depozytowy Nr 860/z	200.716.—	za % % od lokat w PKO.i BGK. 205.055.96
„ Realizacji celów N. K.:		214.199.79
a) Grobowiec — Wilno	3.553.30	
b) Fund. Stypendial.	30.000.—	
c) Krypta-sarkofag	212.000.—	
d) Sekcja Głaz. Pam.	6.848.40	
e) Wyst. Rzeźb Marsz.	2.000.—	
f) Popiersie dla Uniwersytetu J. P.	20.000.—	
g) Konkurs na sarkofag	13.000.—	287.401.70
„ Wojewódzkich Komitetów:		
Poznań	286.190.80	
Toruń	20.000.—	
Katowice	30.000.—	336.190.80
„ Kosztów Administracyjnych (druki i wydatki Sekretariatu)	15.093.32	
	<u>Zł 7.027.371.55</u>	<u>Zł 7.027.371.55</u>

Przytoczoną w powyższym zestawieniu bilansowym pozycję Funduszu Uczczenia Pamięci Marszałka stanowią wyłącznie składki, które Sekcja Finansowa rejestruje zgodnie z przeznaczeniem, zaznaczonym przez ofiarodawców.

Podział składek według przeznaczenia, przedstawia się następująco:

na budowę kopca	Zł 54.868.35
„ „ pomnika w Warszawie	„ 174.329.38
„ „ grobowca w Wilnie	„ 3.096.63
„ „ sarkofagu Marszałka (składki Kół Legionowych)	„ 140.613.46
„ cele kulturalno-oświatowe	„ 13.743.99
do uznania Naczelnego Komitetu	„ 6.398.924.06
na różne cele	„ 27.595.89

Razem na dzień 1.VII. 1937 r. Zł 6.813.171.76

Poza tym Sekcja Finansowa ustaliła na podstawie sprawozdań Wojewódzkich i Powiatowych Komitetów wysokość sum, zebranych w terenie na cele lokalne Uczczenia Pamięci Marszałka, a niewpłaconych na konto Naczelnego Komitetu.

Zestawienie tych sum na łączną kwotę Zł 4.561.754.34 znajduje się na stronie 39.

Zdając sobie sprawę z wysiłku, jaki poniosło społeczeństwo, tworząc Fundusz Uczczenia Pamięci Marszałka Józefa Piłsudskiego, Wydział Wykonawczy Naczelnego Komitetu, przystępując do realizacji swych zamierzeń, postanowił na posiedzeniu w dn. 6 kwietnia r. b. zaprzestać dalszej zbiórki pieniężnej, prowadzonej na zasadzie uchwał zbioro-

wych (z wyjątkiem wojska, które przystąpiło do akcji zbiorowej znacznie później) i wycofać za pośrednictwem Komitetów Wojewódzkich i Powiatowych listy-składek i deklaracje zbiorowe, a pozostawić jedynie możliwość zbierania składek indywidualnych, wpłacanych bezpośrednio na konto P. K. O. 1313.

Postanowienie to zostało podane do wiadomości społeczeństwa w dn. 22 kwietnia r. b.

W dn. 18 czerwca r. b. komunikat ten został ponowiony, a ponadto zwrócono się w dn. 7 czerwca r. b. do Wojewodów, jako Delegatów Naczelnego Komitetu, z prośbą o zakończenie akcji zbiorowej i o wycofanie list-składek z Komitetów Powiatowych i lokalnych.

Zarówno w komunikatach, jak i pismach do Wojewodów, podkreślono, że Komitet Naczelny istnieje nadal, aż do spełnienia postawionych sobie celów i zadań i obejmuje, jak dotychczas, całokształt działań ku uczczeniu Pamięci Marszałka Piłsudskiego.

Zamierzenia lokalne mogą być realizowane nadal, jednakże zbierać składki i działać mogą jedynie specjalnie w tym celu nowopowstające lub już istniejące Komitety, których działalność jednak wymaga zgody i kontroli W. W.

Całość prac oraz rachunkowość Sekcji Finansowej była szczegółowo badana przez Komisję Rewizyjną Naczelnego Komitetu dwukrotnie, za okres 1935 i za okres 1936 r. Odpisy odnośnych protokołów Komisji Rewizyjnej wraz z bilansowymi zestawieniami podane są w dalszym ciągu sprawozdania.

Całokształt wysiłków Społeczeństwa, pragnącego uczcić pamięć Wodza Narodu, obrazuje poniższe zestawienie, zrobione na dz. 31.XII. 1936 r.

Fundusze zebrane przez Naczelny Komitet	Zł 5.631.479.37
Fundusze zebrane przez Komitety lokalne poza Akcją Naczelnego Komitetu	„ 4.561.754.34
	<hr/>
Razem	Zł 10.193.233.71
	<hr/> <hr/>

P R O T O K Ó Ł N r 1

Komisji Rewizyjnej Naczelnego Komitetu Uczczenia Pamięci Marszałka J. Piłsudskiego.

Obecni: Prezes Najwyższej Izby Kontroli gen. JAKUB KRZEMIŃSKI, I Prezes Sądu Najwyższego LEON SUPIŃSKI, Prezes Prokuraturii Generalnej STANISŁAW BUKOWIECKI, Prezes Banku Polskiego WŁADYSŁAW WRÓBLEWSKI i Senator AUGUST ZALESKI.

Komisja Rewizyjna przeprowadziła rewizję ksiąg i dokumentów Sekcji Finansowej Wydziału Wykonawczego Naczelnego Komitetu Uczczenia Pamięci Marszałka Piłsudskiego za czas od dnia 6 czerwca do dnia 31 grudnia 1935 r. oraz sprawdziła bilans na dzień 31 grudnia 1935 r.

Księgi rachunkowe prowadzone są należycie, a poszczególne pozycje ksiąg usprawiedliwione odpowiednimi dowodami.

Wydatki uskuteczniają zgodnie z uchwałami Wydziału Wykonawczego Naczelnego Komitetu Uczczenia Pamięci Marszałka Józefa Piłsudskiego.

Stan gotowizny oraz papierów wartościowych w dniu 31 grudnia 1935 r. w P. K. O. na koncie czekowym Nr 1313 w sumie 8.608.40 zł na książeczkę oszczędnościowej Nr 84026-U — 859.100.18 zł i w Banku Gospodarstwa Krajowego na r-ku depozytowym Nr 860/z 7.350 zł łącznie 875.058.58 zł., okazał się zgodny z wyciągami tych instytucji i z saldami odpowiednich kont księgi głównej Sekcji Finansowej.

Komisja Rewizyjna stwierdziła zgodność bilansu na dzień 31 grudnia 1935 r. z saldami poszczególnych rachunków księgi głównej Sekcji Finansowej Wydziału Wykonawczego Naczelnego Komitetu Uczczenia Pamięci Marszałka Józefa Piłsudskiego.

Warszawa, dn. 6 marca 1936 r.

Przewodniczący:

(—) *J. Krzemiński*

NACZELNY KOMITET UCZCZENIA PAMIĘCI MARSZAŁKA JOZEFA PIŁSUDSKIEGO
WYDZIAŁ WYKONAWCZY — SEKCJA FINANSOWA.

Bilans miesięczny na dzień 31-go Grudnia 1935 r.

WINIEN		MA
R-k Kasy		
" P. K. O. k-to czek, Nr 1313	8.608,40	
" P. K. O. k-to oszcz. Nr 84026-U	859.100,18	
" B. G. K. r-k depozyt. Nr 860/z	7.350,—	
" Realizacji celów N. K.		
a) grobowiec — Wilno Zł	2.995,45	
b) Fundacja Stypend. " <u>15.000,—</u>	17.995,45	
" Kosztów Administracyjnych (drukij)	<u>3.272,88</u>	
	<u>Zł. 896.326,91</u>	
		<u>Zł. 896.326,91</u>
		<u>Zł. 896.326,91</u>

R-k Funduszu dla Uczczenia Pamięci
Marszałka Józefa Piłsudskiego 890.689,28

" Odsetek
za kup. od 6% P. N. Zł. 153,—

" % od obrotów
w P. K. O. " 5.484,63 5.637,63

PROTOKÓŁ Nr 2

Komisji Rewizyjnej Naczelnego Komitetu Uczczenia Pamięci Marszałka J. Piłsudskiego.

Obecni: Prezes Najwyższej Izby Kontroli gen. JAKUB KRZEMIENSKI, I Prezes Sądu Najwyższego LEON SUPIŃSKI, Prezes Prokuraturii Generalnej STANISŁAW BUKOWIECKI, Prezes Banku Polskiego WŁADYSŁAW WRÓBLEWSKI i Senator AUGUST ZALESKI.

Komisja Rewizyjna przeprowadziła rewizję ksiąg i dokumentów Sekcji Finansowej Wydziału Wykonawczego Naczelnego Komitetu Uczczenia Pamięci Marszałka Józefa Piłsudskiego za 1936 r. oraz sprawdziła bilans na dzień 31 grudnia 1936 r.

Księgi rachunkowe prowadzone są należycie, a poszczególne pozycje ksiąg usprawiedliwione odpowiednimi dokumentami.

Wydatki uskuteczniają zgodnie z uchwałami Wydziału Wykonawczego Naczelnego Komitetu Uczczenia Pamięci Marszałka J. Piłsudskiego.

Stan gotowizny oraz papierów wartościowych w dniu 31 grudnia 1936 r. w P. K. O. na koncie czekowym Nr 1313 w sumie 11.726.57 zł., na książeczkę oszczędnościowej Nr 84026-U — 3.263.861.51 zł., w Banku Gospodarstwa Krajowego na r-ku lokacyjnym Nr 254—2.088.127 zł., i na r-ku depozytowym Nr 860/z—168.266 zł., łącznie 5.531.981.08 zł., okazał się zgodny z wyciągami tych instytucji i z saldami odpowiednich kont księgi głównej Sekcji Finansowej.

Komisja Rewizyjna stwierdziła zgodność bilansu na dzień 31 grudnia 1936 r. z saldami poszczególnych rachunków księgi głównej Sekcji Finansowej Wydziału Wykonawczego Naczelnego Komitetu Uczczenia Pamięci Marszałka Józefa Piłsudskiego.

Warszawa, dn. 4 maja 1937 r.

Przewodniczący:

(—) *J. Krzemiński*

Pan Prezes Stanisław Bukowiecki usprawiedliwił swą nieobecność.

NACZELNY KOMITET UCZCZENIA PAMIĘCI MARSZAŁKA JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO
WYDZIAŁ WYKONAWCZY — SEKCJA FINANSOWA.

Bilans miesięczny na dzień 31-go Grudnia 1936 r.

WINIEN

MA

R-k Kasy		
" P. K. O. k-to czekowe Nr 1313	11.726.57	
" P. K. O. k-to oszcz. Nr 84026-U	3.263.861.51	
" B. G. K. lokacyjny Nr 284	2.088.127.—	
" B. G. K. depozytowy Nr 860/z	168.266.—	
" Realizacji celów N. K.		
a) grobowiec — Wilno	2.995.45	
b) Fund. Stypendialny	30.000.—	
c) krypta sarkofag	152.000.—	
d) Sekcja Głazów Pamiąt.	5.826.—	
e) p. Szreniawa-Rzecki	2.000.—	
" Wojewódzkiego Komitetu — Poznań	50.000.—	
" Kosztów Administracyjnych (druki i wydatki Sekretariatu)	6.272.43	
	<u>Zł 5.781.074.96</u>	
R-k Funduszu Uczczenia Pamięci Marszałka Józefa Piłsudskiego		5.631.479.37
" Odsetek za kup. od papierów procentowych	3.440.17	
" % % od lokat w PKO i BGK.	<u>146.155.42</u>	149.595.59
		<u>Zł 5.781.074.96</u>

Z E S T A W I E N I E

składek na Fundusz Uczczenia

Pamięci Marszałka J. Piłsudskiego wg ich terytorialnego pochodzenia
na dz. 30 czerwca 1937 r.

z terenu Komitetu Stołecznego	Zł	2.137.590.40
„ „ „ Woj. Warszawskiego	„	388.431.28
„ „ „ Białostockiego	„	249.916.18
„ „ „ Kieleckiego	„	293.935.18
„ „ „ Krakowskiego	„	328.511.32
„ „ „ Lubelskiego	„	369.172.69
„ „ „ Lwowskiego	„	385.300.29
„ „ „ Łódzkiego	„	247.929.72
„ „ „ Nowogrodzkiego	„	223.605.72
„ „ „ Poleskiego	„	219.774.51
„ „ „ Pomorskiego	„	286.423.12
„ „ „ Poznańskiego	„	468.990.23
„ „ „ Stanisławowskiego	„	199.881.55
„ „ „ Śląskiego	„	345.783.73
„ „ „ Tarnopolskiego	„	208.779.78
„ „ „ Wileńskiego	„	183.016.42
„ „ „ Wołyńskiego	„	228.458.99
		Zł 6.765.501.11
z zagranicy	„	47.670.65
	Razem	Zł 6.813.171.76

Z E S T A W I E N I E

składek na Fundusz Uczczenia Pamięci Marszałka J. Piłsudskiego.

wpłaconych Naczelnemu Komitetowi do dn. 31.XII. 1936 r.

Grupa A — uzyskanych przez Komitety Powiatowe z ich bezpośredniej działalności.

Grupa B — z terenów Województw, objętych centralną akcją Naczelnego Komitetu.

	A	B
	składki z bezpośredniej działalności Komitetów	składki spowo- dowane central- ną akcją N. K.
m. st. Warszawa	108.167.29	1.669.608.28
Woj. warszawskie:		243.312.29
Błonie	4.427.48	
Ciechanów	3.161.53	
Gostynin	2.952.45	
Grójec	4.701.77	
Kutno	4.339.55	
Lipno	1.990.13	
Łowicz	4.458.45	
Maków Mazowiecki	1.452.08	
Mińsk Mazowiecki	2.084.63	
Mława	385.74	
Nieszawa	2.333.40	
Płock	4.665.63	
Płońsk	3.927.54	
Pułtusk	2.062.87	
Przasnysz	2.134.55	
Radzymin	3.996.43	
Rawa Mazowiecka	1.081.69	
Rypin	3.658.58	
Sierpc	2.343.07	
Skierniewice	3.109.12	
Sochaczew	4.194.75	
Warszawa	25.203.40	
Włocławek	5.326.74	
	93.991.58	
Woj. białostockie	—	201.310.51

	A	B
Woj. kieleckie:		197.775.22
Będzin	5.128.76	
Częstochowa	72.—	
Iłża	4.924.91	
Jędrzejów	1.343.33	
Kielce	9.533.38	
Końskie	3.584.17	
Kozienice	1.040.94	
Miechów	2.168.44	
Olkusz	2.258.94	
Opatów	4.548.05	
Opoczno	611.94	
Pińczów	728.15	
Radom	6.452.08	
Sandomierz	2.927.51	
Stopnica	4.962.11	
Włoszczowa	38.80	
Zawiercie	4.484.70	
	<u>54.808.21</u>	
Woj. krakowskie:		215.827.08
Biała	212.10	
Bochnia	1.342.47	
Brzesko	1.154.83	
Chrzanów	4.934.38	
Dąbrowa	195.25	
Gorlice	1.857.03	
Jasło	1.401.10	
Kraków	21.391.40	
Limanowa	406.74	
Mielec	378.89	
Myślenice	932.33	
Nowy Sącz	2.729.01	
Nowy Targ	1.923.01	
Ropczyce	2.691.44	
Tarnów	2.087.40	
Wadowice	3.899.41	
Żywiec	3.688.94	
	<u>51.225.73</u>	
Woj. lubelskie:		265.928.86
Biała Podlaska	1.054.54	
Biłgoraj	932.92	
Chełm Lubelski	1.222.93	
Garwolin	1.055.42	
Hrubieszów	855.92	
Janów Lubelski	4.289.61	
Krasnystaw	1.333.52	
Lubartów	2.894.11	
Lublin	20.886.08	
Łuków	1.517.03	
Puławy	2.272.34	

Radzyń	1.004.32		
Siedlce	5.885.26		
Sokołów Podlaski	575.48		
Tomaszów Lubelski	918.30		
Węgrów	733.26		
Włodawa	1.411.13		
Zamość	1.251.77	50.093.99	
			282.167.69
Woj. lwowskie:			
Bóbrka	225.16		
Dobromil	301.60		
Gródek Jagielloński	684.05		
Brzozów	1.544.40		
Drohobycz	1.864.60		
Jarosław	2.094.33		
Jaworów	260.75		
Kolbuszowa	539.20		
Krosno	148.50		
Lesko	633.—		
Lubaczów	423.81		
Lwów	13.086.40		
Łańcut	684.25		
Mościska	333.17		
Nisko	251.04		
Przemysł	641.10		
Przeworsk	506.67		
Rawa Ruska	732.25		
Rudka	2.752.71		
Rzeszów	1.026.30		
Sambor	1.902.75		
Sanok	505.22		
Sokal	913.21		
Tarnobrzeg	738.62		
Turka	556.05		
Zółkiew	455.20	33.804.34	
			171.098.90
Woj. łódzkie:			
Brzeziny	2.964.23		
Kalisz	6.183.98		
Konin	946.93		
Koło	3.736.45		
Łask	5.101.41		
Łęczyca	1.927.75		
Łódź	12.483.52		
Piotrków	3.047.51		
Radomsko	2.035.77		
Sieradz	437.25		
Turek	448.01		
Wieluń	3.336.37	42.649.18	

Woj. nowogrodzkie:		164.412.01
Baranowicze	1.889.81	
Lida	2.549.95	
Nieśwież	3.043.90	
Nowogródek	11.207.74	
Słonim	2.655.31	
Stołpce	1.938.99	
Szczuczyn	4.093.47	
Wołożyn	690.85	28.070.02
Woj. poleskie:		169.674.40
Brześć n. Bugiem	4.315.36	
Drohiczyn	46.82	
Kobryń	742.47	
Kosów Poleski	475.91	
Kamień Koszyrski	1.221.09	
Łuniniec	150.25	
Pińsk	3.776.67	
Prużana	725.24	
Stolin	883.80	12.337.61
Woj. poznańskie:		341.483.65
Bydgoszcz	7.419.80	
Chodzież	15.20	
Czarnków	52.60	
Gniezno	282.88	
Gostyń	—	
Inowrocław	414.60	
Jarocin	20.—	
Kępno	31.—	
Kościan	—	
Krotoszyn	—	
Leszno	1.500.—	
Międzychód	23.50	
Mogilno	1.078.25	
Nowy Tomyśl	242.19	
Oborniki	110.93	
Ostrów Wlkp.	342.59	
Poznań	6.159.33	
Rawicz	1.012.—	
Szamotuły	112.—	
Szubin	—	
Sroda	—	
Srem	4.50	
Wągrowiec	—	
Wolsztyn	—	
Września	—	
Wyrzysk	—	
Znin	20.	18.841.37
Woj. pomorskie		223.652.06

	A	B
Woj. śląskie:		191.038.19
Bielsko	—	
Cieszyn	—	
Katowice — miasto	61.583.40 ¹⁾	
Lubliniec	228.52	
Pszczyna	51.02	
Rybnik	11.—	
Świętochłowice	30.—	
Tarnogóra	—	
Chorzów	<u>10.000.—</u>	71.903.94
Woj. stanisławowskie:		153.830.38
Dolina	4.140.18	
Horodenka	766.03	
Kałusz	762.70	
Kołomyja	1.460.41	
Kossów	1.334.09	
Nadwórna	3.296.65	
Rohatyn	1.276.25	
Stanisławów	4.038.41	
Stryj	4.548.44	
Sniatyń	1.564.21	
Tłumacz	1.220.13	
Żydaczów	<u>3.254.70</u>	27.662.20
Woj. tarnopolskie:		160.067.77
Borszczów	594.40	
Brody	2.737.56	
Brzeżany	1.913.91	
Buczacz	2.470.97	
Czortków	1.250.88	
Kamionka Strum.	859.08	
Kopyczyńce	1.290.28	
Podhajce	480.—	
Przemysłany	520.94	
Radziechów	845.18	
Skałat	1.512.91	
Tarnopol	2.046.78	
Trembowła	24.70	
Zaleszczyki	1.131.—	
Zbaraż	416.89	
Zborów	643.51	
Złoczów	<u>1.554.10</u>	20.293.09
Woj. wileńskie		132.037.19
Woj. wołyńskie		189.066.84
Razem do dn. 31.XII. 1936 r.	<u>613.848.55</u>	<u>4.972.351.32</u>
Zestawienie: wpłaty w/g grupy A	Zł 613.848.55	
" B	" 4.972.351.32	
z zagranicy	" 45.279.50	
Razem do dn. 31.XII. 1936 r.	<u>Zł 5.631.479.37</u>	

¹⁾ w sumie powyższej mieszczą się składki, uzyskane przez Woj. Kom. i ryczałtowo przekazane Naczeln. Komitetowi w dn. 31.I.36. Zł 30.000. — i w dn. 9.XII.36 Zł 30.000.

Z E S T A W I E N I E

**składek zebranych poza akcją Naczelnego Komitetu i ulokowanych rozmaicie
(na podstawie informacji, nadesłanych przez Wojewódzkie Komitety)
na dz. 31.XII. 1936 r. wg sprawozdań za I i II półrocze 1936.**

STOLECZNY KOMITET BUDOWY POMNIKA MARSZAŁKA w Warszawie, ulokowane na koncie Nr 1414 w P. K. O.			2.351.196.51
W WOJEWÓDZTWIE WARSZAWSKIM:			
Płońsk — na cele lokalne, ulokowane w KKO		255.30	
Rypin — " " " " " "		889.19	1.144.49
W WOJEWÓDZTWIE BIAŁOSTOCKIM:			
na akcję lokalną budowy domów i świetlic ludo- wych, ulokowanych w KKO i PKO			57.285.98
Augustów — na cele lokalne, ulokowane w KKO		1.299.68	
Grodno — " " " " " "		2.058.45	
Ostrów Maz. — " " " " " "		359.44	3.717.57
W WOJEWÓDZTWIE KIELECKIM:			
Częstochowa — na cele lokalne, ulokowane w KKO		7.131.90	
Kielce — " " " " " "		717.66	
Sandomierz — " " " " " "		9.696.12	17.545.68
W WOJEWÓDZTWIE KRAKOWSKIM:			
sumy zebrane przez Komitet Bu- dowy Kopca na Sowińcu			873.891.58
W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM:			
—			
W WOJEWÓDZTWIE LWOWSKIM:			
na budowę pomnika we Lwowie			166.958.92
Brzozów — na cele lokalne, ulokowane w KKO		1.150.—	
Sambor — " " " " " "		800.—	1.950.—
W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM:			
Kalisz — na cele lokalne, ulokowane w KKO		10.913.20	
Konin — " " " " " "		1.877.09	
Turek — " " " " " "		1.530.—	14.320.29
W WOJEWÓDZTWIE NOWOGRODZKIM:			
Lida — na cele lokalne, ulokowane w KKO		525.08	525.08
W WOJEWÓDZTWIE POLESKIM:			
—			
do przeniesienia			Zł 3.488.536.10

z przeniesienia

Zł 3.488.536.10

W WOJEWÓDZTWIE POMORSKIM:

na budowę Muzeum Ziemi Pomorskiej		468.533.02
Chełmno — na cele lokalne, ulokowane w KKO	18.302.72	
Lubawa — " " " " " " " "	5.400.—	
Tczew — " " " " " " " "	12.674.01	36.376.73

W WOJEWÓDZTWIE POZNAŃSKIM:

Poznań — na cele lokalne, ulokowane w KKO	5.192.20	5.192.20
---	----------	----------

W WOJEWÓDZTWIE STANISŁAWOWSKIM:

—

W WOJEWÓDZTWIE ŚLĄSKIM:

na budowę Pomnika w Katowicach (k-to Nr 307005 w PKO)		65.000.—
--	--	----------

W WOJEWÓDZTWIE TARNOPOLSKIM:

Borszczów — na cele lokalne	620.—	620.—
---------------------------------------	-------	-------

W WOJEWÓDZTWIE WOŁYŃSKIM:

na budowę Pomnika Ślubowania Ziemi Wołyńskiej		107.403.81
---	--	------------

W WOJEWÓDZTWIE WILEŃSKIM:

na budowę pomnika w Wilnie		386.981.94
Głębokie — na cele lokalne	3.110.54	3.110.54

Razem na dz. 31.XII. 1936 r.

zł 4.561.754.34

W dalszym ciągu swego sprawozdania Wydział Wykonawczy wymienia szereg poszczególnych prac o charakterze ogólno-narodowym, a mających na celu Uczczenie Pamięci Marszałka Piłsudskiego, wykonywanych przy współdziałaniu Naczelnego Komitetu, lub też przez specjalne Komitety i organa władz państwowych.

III. GROBOWIEC NA ROSSIE W WILNIE

Wyrazem spełnienia ostatniej woli zmarłego Marszałka Józefa Piłsudskiego stała się decyzja czynników powołanych, mocą której w terminie do dnia 12 maja 1936 r. miało być wybudować w Wilnie na Rossie grobowiec, sprowadzić z Litwy zwłoki ś. p. Matki Marszałka i wraz z Jego Sercem w grobowcu tym na wieczne czasy złożyć.

W oparciu o decyzję Rządu opracowanie projektu Grobowca na Rossie powierzono prof. Wojciechowi Jastrzębowskiemu. Projekt ten został uzgodniony z Panią Marszałkową Piłsudską, Premierem Walerym Sławkiem i po aprobacie Pana Prezydenta Rzeczypospolitej został oddany do realizacji.

Decyzje te zapadły przed powołaniem przez Pana Prezydenta Rzeczypospolitej Naczelnego Komitetu Uczczenia Pamięci Marszałka Józefa Piłsudskiego.

- | | |
|---|--|
| 1. Nadzór nad całokształtem i nadzór nad finansowaniem objął: | Urząd Wojewódzki Wileński w osobach wojewodów: Jaszczolta, Jankowskiego i Bocińskiego, |
| 2. Kierownictwo budowy Grobowca | arch. bud. Oskar Jurkiewicz z ramienia Prez. Rady Ministrów. |
| 3. Roboty drogowe | inż. Wątorski Stan. z ramienia |
| 4. „ elektryczne | inż. Glatman Julian Zarz. Miejsk |
| 5. „ kanalizacyjne i wodoc. | inż. Jenz Henryk w Wilnie. |
| 6. Dekoracja miasta | Prof. U. S. B. ś. p. Sokołowski Ludwik z ramienia Woj. Komitetu Uczczenia Pamięci Marsz. Piłsudskiego. |

Koszt budowy grobowca i cmentarzyka żołnierskiego 163 poległych w Walkach o Wilno wyniósł 228.252,98 zł i pokryty został całkowicie przez Skarb Państwa. Wszystkie inne koszty, związane z przebudową ulic, oświetleniem ich, wykonaniem wodociągów i kanalizacji, wykupieniem przyległych do cmentarza posesyj, oraz koszty dekoracji miasta w dn. 12 maja 1936 r. poniesione zostały częściowo przez Rząd, a częściowo przez Fundusz Pracy i Zarząd Miejski w Wilnie.

Do budowy użyto wyłącznie materiałów krajowych. Pokonano trudności z wydobyciem wielkiego bloku granitu czarnego, który odnaleziono we wsi Bronisławka koło Moczulanki na Wołyniu. Granit szary wydobyto z kamieniołomów wołyńskich. Granit biały na nagrobki żołnierskie wydobyto z Tatr z Doliny Suchej Wody. Na mur cmentarny i wyłożenie uliczek użyto granitu polnego z okolic Wilna. Ze względu na bardzo krótki termin (8 miesięcy) roboty musiały być prowadzone nieraz na trzy zmiany, zimą w warunkach bardzo ciężkich, niejednokrotnie przy świetle ognisk i reflektorów.

Przy pracy tej zatrudnionych było około 1500 robotników, którzy w szeregu wypadków część swej pracy składali bezinteresownie.

Ponadto dzięki bezinteresownej współpracy szeregu instytucji i osób — koszty grobowca zostały znacznie obniżone.

Do nich należały m. inn.:

1. Na terenie Warszawy:

- Ministerstwo Komunikacji, które dało bezpłatny transport materiałów w wagonach dla przewiezienia ok. 1000 bloków granitowych itp., zezwoliło na doczepienie wagonu towarowego z płytą główną do pociągu osobowego i przychodziło z pomocą w szeregu innych spraw.

2. Na terenie Wołynia:

- a) Dyrekcja Radomska P. K. P. — urządzenia techniczne, jak windy, lewary, liny, podkłady kolejowe, przebudowanie wagonetek dla transportu płyty głównej wagi 19,5 tonn itp.
- b) Zarząd majątku Litwin-Ludwipol, który zezwolił na wyrąb pasa lasu dług. 1 klm szer. 10 mtr na trasie ciągnięcia płyty głównej z Bronisławki, ofiarowując ponadto bezinteresownie różne materiały drzewne dla potrzeb przeprawy tej płyty przez rzeczkę.
- c) Komitet budowy szkoły we wsi Bronisławka ofiarował część belek dębowych i sosnowych.
- d) Batalion K.O.P.-u w Rokitnie — urządzenia i obsługa przy robotach górniczych na kopalni w Karpitówce.
- e) Kompania saperów „Polesie” przydzieliła podoficerów fachowców do nadzoru nad ciągnięciem płyty głównej.
- f) Kompania K.O.P.-u „Borowe” koło Moczulanki, oraz d-ca pułku K.O.P. w Sarnach płk. Niezabitowski — pomoc przy robotach, prowadzonych w Bronisławce.

3. Na terenie Tatr:

- a) Obywatel ziemski Jerzy Uznański z Jaszczurówki zezwolił bezinteresownie na poszukiwania, a następnie wydobyć 260 bloków granitu białego z potoku górskiego, znajdującego się na jego terenach, co związane było z wyrębem 200 sztuk drzew wysokopiennych i zużytych przez Kierownictwo Budowy na rusztowanie, opał itp. potrzeby.
- b) Stocznia Gdańska i Kierownictwo Budowy Kolejki Linowej na Kasprowy — liny stalowe i inne urządzenia pomocnicze.
- c) Zarząd Lasów Państwowych — urządzenia do robót górniczych.
- d) Zakłady Kórnickie — urządzenia górnicze.
- e) Dyrekcja P. K. P. w Krakowie i Katowicach — urządzenia mechaniczne.
- f) Dowódca Okręgu Korpusu Krakowskiego gen. Norwid Neugebauer sprzęt saperski.

4. Na terenie m. Wilna:

- a) płk art. ciężkiej i Komp. Pomiarowa — transport płyty głównej na Rossę.
- b) baon saperów — montaż płyty głównej przy udziale 3-ch oficerów i 60 saperów w ciągu 7 dni.
- c) Dyrekcja P. K. P. w Wilnie — wypożyczyła 2.000 szt. podkładów kolejowych łącznie z transportem i inne urządzenia.

Uroczyste przeniesienie Zwłok ś. p. Matki i Serca Marszałka z Kościoła św. Teresy do Grobowca na Rossie odbyło się dnia 12 maja 1936 r., z czego spisano akt z datą 13 maja 1936 r. opatrzony podpisami, przyjmujących udział w zamurowaniu grobowca.

Protokół zamurowania przedsonka do grobowca spisany został dnia 14 maja 1936 r. zaopatrzone podpisami przyjmujących udział w ostatecznym zamurowaniu.

W związku ze złożeniem prochów Matki i Serca Marszałka Józefa Piłsudskiego na Rossie pozostało szereg pamiątek, godnych przechowania, uzupełniono je zdjęciami z przebiegu uroczystości i utworzono z tego zaczątek muzeum w domku, przylegającym do cmentarza na Rossie.

Muzeum to stale się powiększa, gdyż składane są przez przybywających na Rossę różne przedmioty w hołdzie, jak np. Wilczyca Rzymska od przedstawicieli Italii itp.

Opieka nad Grobowcem spoczywa w rękach Wojska i Urzędu Wojewódzkiego Wileńskiego, który otrzymał zlecenie przekazania jej Zarządowi Miejskiemu w Wilnie.

IV. BUDOWA KOPCA NA SOWIŃCU

Celem przekazania wiekom Pamięci Wodza Narodu Józefa Piłsudskiego powstała w r. 1934 myśl zbudowania kopca Jego imienia na wzgórzu Sowiniec pod Krakowem.

Aby umożliwić wzięcie udziału w budowie kopca wszystkim obywatelom Odrodzonej Polski i wszystkim Polakom, rozsianym po całym świecie, powstał w r. 1934 w Warszawie Komitet Budowy Kopca Józefa Piłsudskiego dla ujęcia akcji zebrania funduszków, prowadzenia robót i prowadzenia niezbędnej ewidencji.

Statut Komitetu został zarejestrowany w Komisariacie Rządu m. st. Warszawy w dn. 5 marca 1935 r.

Komitet działa na zasadzie tego statutu.

Teren działania Komitetu obejmuje cały obszar Rzeczypospolitej Polskiej i Zagranicę. Siedzibą Komitetu jest m. st. Warszawa, miejsce budowy kopca — Kraków.

Członkami Komitetu są założyciele, podpisani na statucie a mianowicie:

Płk. WALERY SŁAWEK	Gen. STEFAN HUBICKI
Płk. ALEKSANDER PRYSTOR	Gen. FELICJAN SŁAWOJ-SKŁADKOWSKI
Dr LEON KOZŁOWSKI	WŁADYSŁAW RACZKIEWICZ
KAZIMIERZ ŚWITALSKI	JANUSZ JĘDRZEJEWICZ
Gen. RYDZ-ŚMIGŁY	Gen. GUSTAW ORLICZ-DRESZER
Gen. FERDYNAND ZARZYCKI	Gen. KAZIMIERZ SOSNKOWSKI
Gen. TADEUSZ KASPRZYCKI	EMIL KALIŃSKI
STANISŁAW CAR	

oraz osoby dokooptowane.

Przewodniczący Komitetu
Zastępcy Przewodniczącego:

płk. WALERY SŁAWEK
płk. ALEKSANDER PRYSTOR
gen. RYDZ-ŚMIGŁY
gen. K. SOSNKOWSKI

Skarbnik
Sekretarz

gen. FERDYNAND ZARZYCKI
płk. L. TORUŃ

Komisja Rewizyjna

J. JĘDRZEJEWICZ
K. ŚWITALSKI

Komitet Wykonawczy:

Przewodniczący
Zastępca

marsz. KWASNIEWSKI
gen. A. NARBUT-ŁUCZYŃSKI

Na posiedzeniu W. W. N. K. w dn. 8 lipca 1935 r. został zgłoszony wniosek przyłączenia budowy kopca do celów ogólnych Naczelnego Komitetu. Wniosek ten obecni zaakceptowali, prosząc Przewodniczącego o porozumienie się w tej sprawie z Prezesem Rady Ministrów.

Wobec tej decyzji jakkolwiek Komitet Budowy Kopca działa i zbiera składki we własnym zakresie, zdaje on jednak Komitetowi Naczelnemu sprawozdanie ze swej działalności zarówno finansowej jak i technicznej.

Roboty na Sowińcu pod Krakowem rozpoczęły się staraniem Związku Legionistów 6 — 7 sierpnia 1934 r., przy czym pracę zorganizowaną na większą skalę rozpoczęto w marcu 1935 r. Obecnie masyw kopca jest już ukończony. Mimo ukończenia masywu kopca nie można podejmować dalszych robót przy otoczeniu, bowiem masyw musi należycie osiąść przez pewien okres czasu, a najwcześniej do wiosny 1938 r.

Jak wynika ze sprawozdania Komitetu Budowy Kopca zebrana została na ten cel suma złotych 873.891,58, wydatковано zaś złotych 547.369,47.

Komitet Budowy Kopca przewiduje, że w najbliższych latach tak osiadanie kopca jak i opady atmosferyczne mogą spowodować uszkodzenie masywu; z tych też względów Komitet uważa za konieczne pozostawienie sumy ok. 50.000.— zł na fundusz konserwacyjny. Wykonanie ogólnego planu pracy przy otoczeniu kopca wyniesie około 250.000.— złotych.

Do Komitetu Budowy Kopca złożono ok. 3.000 urn z ziemią nie tylko z Polski, ale z całego świata. Na pomieszczenie tych urn konieczne będzie wybudowanie Muzeum w pobliżu Kopca.

Ponieważ zamierzenia budowy kopca nie obejmowały tego projektu i Komitet na ten cel funduszków nie posiada, Wydział Wykonawczy Naczelnego Komitetu postanowił przyjąć Komitetowi Budowy Kopca na ten cel z pomocą w potrzebnej wysokości i wydelegował swego przedstawiciela w osobie rekt. Jastrzębowskiego dla zbadania szczegółowego kosztorysu, przedstawienia go Wydziałowi Wykonawczemu — i stałego kontaktu.

V. O D B U D O W A Z U Ł O W A

Dnia 30 lipca 1934 r. Walny Zjazd Delegatów Związku Rezerwistów w Warszawie na wezwanie Prezesa Zarządu Głównego Zw. Rez. ppłk. rez. Mariana Zyndram-Kościalkowskiego powziął następującą uchwałę:

„Czyniąc zadość najgłębszej potrzebie serc naszych i umiłowaniu wszystkiego, co było bliskim osoby Wodza Narodu i Jego myśli w kierunku odbudowania Niepodległości Ojczyzny — od najdawniejszych lat dziecięcych, Zjazd Delegatów Związku Rezerwistów postanawia:

- 1) nabyć rodzinny majątek Zułów, w którym się urodził i lata dziecięce spędził wzór niedościgniony wszystkich cnót obywatelskich i żołnierskich Pierwszy Marszałek Polski Józef Piłsudski.
- 2) Doprowadzić dwór i otoczenie do stanu pierwotnego, zgodnie ze wskazówkami Rodziny Marszałka i żyjących świadków, ażeby uczynić z niego po wieczne czasy miejsce pielgrzymki, jako symbolu umiłowania Niepodległości i ofiarności bezgranicznej dla dobra Ojczyzny.

W celu umożliwienia zrealizowania powyższego Zjazd wzywa wszystkie Koła Z. R. do zebrania w swoich szeregach sumy, jaką wykaże rzeczywista potrzeba i przekazania takowej do dyspozycji Zarządu Głównego.

Zrealizowanie niniejszego kupna Zjazd powierza Zarządowi Głównemu, któremu w tym celu udziela jaknajdalej idących pełnomocnictw tak do nabycia, i odbudowy, jak i rozporządzania nabytym majątkiem“.

Przy Zarządzie Głównym Związku Rezerwistów powołany został Komitet Odbudowy Zułowa w składzie następującym:

przewodniczący	— MARIAN ZYNDRAM-KOŚCIAŁKOWSKI, prezes Z. R.,
I wiceprzew.	— prof. DR ODO BUJWID,
II „	— inż. MEDARD DOWNAROWICZ, wiceprezydent m. st. Warszawy,
sekretarz	— dyr. JERZY SZUMOWSKI,
skarbnik	— dyr. JULIUSZ ZAGRODZKI,
członkowie:	— wicemin. inż. ALEKSANDER BOBKOWSKI, — ZOFIA BERBECKA, przewodnicząca Rady Głównej Rodziny Rezerwistów, — inż. JERZY BUDZYŃSKI, wiceprezes Zarz. Gł. Z. R., — pos. JAN WALEWSKI, sekretarz generalny Z. R., — MARIAN MALICKI.

Dnia 16.X. 1934 r. zmarł ś. p. inż. Medard Downarowicz. Po jego śmierci stanowisko II wiceprzewodniczącego Komitetu nie zostało obsadzone.

Skład Komisji Rewizyjnej:

STEFAN STARZYŃSKI, prezydent m. st. Warszawy,
prof. WACŁAW MAKOWSKI, wicemarszałek Senatu,
sen. dr JERZY BARAŃSKI, wicemarszałek Senatu,
KAZIMIERZ STAMIROWSKI, prezes Banku Akceptacyjnego.

W celu należytego usprawnienia prac Komitetu został powołany Podkomitet z siedzibą w Wilnie. W skład Podkomitetu weszli:

przewodniczący — WACŁAW WYSZYŃSKI, prezes Sądu Apelacyjnego,
członkowie: — wicewojewoda MARIAN JANKOWSKI,
— posł. WANDA PEŁCZYŃSKA,
— inż. ALEKSANDER ZUBELEWICZ, nac. Wydz. Drogo-Budowl. w woj. wileńskim,
— dyr. KAZIMIERZ MACULEWICZ,
— płk. WACŁAW GŁAZEK, inż., prezes Dyrekcji P. K. P. w Wilnie.

Po rzeczeniu się godności przewodniczącego w r. 1936 przez p. Wacława Wyszyńskiego — do Podkomitetu dokooptowani zostali: prof. dr Kazimierz Sławiński, który objął przewodnictwo oraz sen. dr Eugeniusz Dobaczewski.

Władze Związku Rezerwistów kładły wielki nacisk na to, by fundusze na Zułów zbierane były wyłącznie wśród członków Związku i Rodziny Rezerwistów.

Wydana została odezwa, ustalone sposoby zbierania składek. Sumy z poszczególnych Kół Z. R. i R. R. napływać poczęły w szybkim tempie. W dniu 11.XI. 1934 r. Związek Rezerwistów zameldował Panu Marszałkowi w Belwederze, iż Zułów został wykupiony i organizacja przystępuje do jego odbudowy.

Wykupiony ośrodek obejmuje ok. 65 ha i jest jedyną pozostałością po dawnym majątku Piłsudskich, liczącym ok. 9.000 ha. Stanowi on najbliższe otoczenie dawnego dworu, po którym pozostały jedynie fundamenty.

Komitet, pragnąc zrealizować uchwałę zjazdową, przeprowadzał gruntowne studia i żmudne poszukiwania dla uzyskania materiałów, pozwalających na rekonstrukcję Zułowa w jego dawnej szacie. Śmierć Marszałka przekreśliła pierwotne koncepcje odbudowy i nakazała szukać innych rozwiązań. Wobec powszechnego dążenia uczczenia pamięci Wielkiego Marszałka i podniesienia do rzędu pamiątek narodowych miejsc, związanych z Jego imieniem, — postanowiono uczynić z Zułowa cel pielgrzymek przyszłych pokoleń. Z takim założeniem rozpisany został konkurs zamknięty wśród kilkunastu wybitnych architektów i ogrodników. Sąd konkursowy w składzie: min. Kościałkowski, prof. dr Bujwid, wicemin. Bobkowski, prof. inż.-arch. Aleksander Bojemski, prof. sen. Wojciech Jastrzębowski, prof. Karol Tichy, dyr. Ludwik Danielewicz i dyr. J. Szumowski po uzyskaniu opinii Pani Marszałkowej Aleksandry Piłsudskiej — przyznał pierwszą nagrodę i przeznaczył do realizacji projekt inż.-arch. Romualda Gutta.

Na jesieni rb. prace realizacyjne zostały ukończone. Prócz projektodawcy, kierował robotami na miejscu inż. Aleksander Zubelewicz, inż.-arch. Jan Borowski z Wilna oraz dyr. Krauss.

W „Dniu Rezerwisty” — 10 października b. r. odbył się w obecności Pana Prezydenta R. P., Pani Marszałkowej, Rodziny Marszałka, Rządu, Wojska, przedstawicieli władz i instytucyj oraz delegacyj Z. R. i R. R. z całego kraju — akt zasadzenia wśród utrwalo-

nych granitem fundamentów dawnego dworu pamiątkowego dębu. Akt ten symbolizował zakończenie przez rezerwistów pierwszego etapu dzieła żułowskiego.

Forma prawna Zułowa, którego właścicielem jest Związek Rezerwistów, będzie ustalona w niedługim czasie.

Do dnia 1.X. b. r. wydatkowano na zakup Zułowa, jego odbudowę itp. łączną sumę zł 146.059.00. Suma ta pochodzi wyłącznie ze składek członków Z. R. i R. R.

Koła Z. R. i R. R., które wypełniły całkowicie obowiązek zbiórki, otrzymały specjalne dyplomy.

W jednym z budynków gospodarskich dawnego Zułowa utworzony został zaczątek przyszłego Muzeum Pamiątek po Marszałku Józefie Piłsudskim. W drugim budynku mieści się szkoła ludowa im. Marii z Billewiczów Piłsudskiej, Matki Marszałka.

Również na terenie Zułowa, lecz poza granicami pamiątkowego ośrodka, wybudowany został dom na wzór dawnej oficyny, mieszczący świetlicę Koła Zw. Rez. w Zułowie oraz mieszkanie administratora-kustosza. Stary młyn został wybudowany na nowo. Jego dzierżawa stanowić będzie źródło dochodów, potrzebne na utrzymanie Zułowa.

VI. BUDOWA POMNIKA MARSZAŁKA J. PIŁSUDSKIEGO W WARSZAWIE

Komitet powstał na podstawie uchwały, powziętej w dniu 16 maja 1935 r. na żalobnym posiedzeniu władz miejskich w obecności licznych delegacji społeczeństwa.

W skład Komitetu oraz utworzonych po powstaniu Komitetu dwóch sekcji weszły następujące osoby:

Przewodniczący: STEFAN STARZYŃSKI — Prezydent m. st. Warszawy.

Członkowie:

BRUN HENRYK — Wiceprezes Stowarzyszenia Kupców Polskich,
DABULEWICZ SŁAWOMIR — poseł na Sejm,
GARBUSIŃSKI TADEUSZ — Dr, Radny, Dyr. B. G. K.,
GARDECKI ZYGMUNT — Radny,
GLISZCZYŃSKA STEFANIA — Radna,
GORZECHOWSKI - JUR JAN — Płk.,
JAROSZEWICZ WŁADYSŁAW — Kom. Rządu m. st. Warszawy,
JASTRZĘBOWSKI WOJCIECH — Radny, Prof.,
KASPRZYCKI TADEUSZ — Gen. Dyw., Kier. Min. Spr. Wojsk.,
LAURYSIEWICZ STEFAN — Senator,
MAUERSBERGER JAN — ks. Kanclerz Kurii Polowej,
MINKOWSKI ANATOL — Płk., Prezes Unii Pracown. Umysłowych,
POHOSKI JAN — Wiceprezydent miasta,
PNIEWSKI BOHDAN — Radny, Prof. Szkoły Sztuk Pięknych,
SNOPCZYŃSKI ANTONI — Prezes Zw. Izb. Rzemieśln. R. P.,
SZERESZOWSKI RAFAŁ — Radny,
SLIWIŃSKI ARTUR — Prezes Kom. Rewizyjnej Zarządu Miejskiego,
TORUŃ LEOPOLD — Płk. Szef Dep. Budowl. M. S. Wojsk.

Sekcje: W y k o n a w c z a:

JASTRZĘBOWSKI WOJCIECH,
KASPRZYCKI TADEUSZ,
PNIEWSKI BOHDAN.

F i n a n s o w a:

GARBUSIŃSKI TADEUSZ,
BRUN HENRYK,
GLISZCZYŃSKA STEFANIA,
LAURYSIEWICZ STEFAN,
SZERESZOWSKI RAFAŁ.

Wskutek śmierci senatora Stefana Laurysiewicza dnia 20.XI.1935 r. na miejsce jego został dokooptowany do Komitetu prezes inż. Ludwik Pannenko.

Pierwsze posiedzenie Komitetu odbyło się dnia 7 czerwca 1935 r., na którym jednomyślnie postanowiono „Podporządkować się w swej akcji Naczelnemu Komitetowi Uczczenia Pamięci Marszałka Piłsudskiego”.

Komitet Stołeczny budowy Pomnika Marszałka Piłsudskiego w Warszawie stanowi komórkę organizacyjną Naczelnego Komitetu na terenie Warszawy.

Na posiedzeniu Komitetu w dn. 28.XI.1935 r., utworzono trzecią Sekcję uczczenia na terenie Warszawy miejsc, związanych z osobą Marszałka pod przewodnictwem sen. Artura Śliwińskiego. W skład sekcji weszli:

STEFANIA GLISZCZYŃSKA,
JUR - GORZECHOWSKI,
JAN POHOSKI.

Plenarnych zebrań Komitetu odbyto 4, Sekcji Wykonawczej 12, Sekcji Finansowej 8, Sekcji Uczczenia na terenie Warszawy miejsc związanych z osobą Marszałka — 8.

Zasadniczą koncepcję budowy pomnika ustalono na pierwszym posiedzeniu w dniu 7 czerwca 1935 r. Jako zasadniczy projekt budowy pomnika jednomyślnie uznano: wybudowanie w dzielnicy, w której Marszałek od dnia 11 listopada 1918 r. do dnia swego zgonu żył i pracował — a więc w dzielnicy Belwederu, Generalnego Inspektoratu Sił Zbrojnych i Ministerstwa Spraw Wojskowych, na zwiększonym przez część Szpitala Ujazdowskiego placu na Rozdrożu — pomnika ku czci Marszałka. Pomnik ten, po usunięciu gmachów szpitalnych, za tło swoje mieć będzie przywrócony w przyszłości do swego dawnego wyglądu Zamek Księżąt Mazowieckich z XII wieku, najstarszą budowlę Warszawy — oraz rozciągającą się za nim wspaniałą i szczęśliwie dotąd niezabudowaną perspektywę Kanału Piaseczyńskiego, Wisły i lasów wawerskich. Zamek po rekonstrukcji może być przeznaczony na Muzeum. Plac na Rozdrożu winien być odpowiednio powiększony.

Projekt powyższy zaakceptowany został przez Wydział Wykonawczy na posiedzeniu w dn. 11 czerwca 1936 r., następnie uchwała ta została zaakceptowana przez Prezydium Naczelnego Komitetu Uczczenia Pamięci Marszałka Piłsudskiego na posiedzeniu w dn. 18 czerwca 1935 r.

Projekt Pomnika Marszałka Józefa Piłsudskiego uznany został jako jeden z celów Naczelnego Komitetu, noszących charakter ogólnonarodowy. Sfinansowanie tego projektu objęte jest ogólną zbiórką pieniężną, jaką przeprowadza Naczelny Komitet w całym Kraju, a jednocześnie na mocy uchwały W. W., Stołeczny Komitet uprawniony jest do zbierania ofiar odrębnie na konto 1414 w P. K. O. Ogólne wpływy na dzień 1 października b. r. wyniosły sumę zł 2.438.295,55, a po potrąceniu wydatku na Konkurs pozostaje zł 2.418.795,55.

Na zlecenie Naczelnego Komitetu Uczczenia Pamięci Marszałka Józefa Piłsudskiego, Sekcja Finansowa Stołecznego Komitetu Budowy Pomnika przeprowadziła na terenie Warszawy, w ramach ogólnopolskiej akcji zbiórkowej, w drugiej połowie 1936 r. zbiórkę na rzecz Naczelnego Komitetu. Wpłaty na ten cel były dokonywane bezpośrednio na rachunek Naczelnego Komitetu, i nie są włączone do wymienionych wyżej kwot.

W ogłoszonym 5.IV.1935 r. przez Zarząd Miejski, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Ministerstwo Spraw Wojskowych za pośrednictwem Tow. Urbanistów Polskich i Stow. Architektów R. P. konkursie na rozplanowanie Pola Mokotowskiego i folwarku Rakowiec przeprowadzono odpowiednie uzupełnienia, wynikające z tej uchwały.

Konkurs rozstrzygnięto dnia 13 stycznia 1936 r. Na konkurs nadesłano 44 prace, z których wyróżniono 10. Materiał tą drogą uzyskany przekazano specjalnie utworzonej pracowni urbanistycznej dla Dzielnicy Marszałka Piłsudskiego. Pracownia ta utworzona dnia 20.I.1936 r. opracowała ogólny plan zabudowania dzielnicy Marszałka, który to plan przedyskutowany został i zaaprobowany na licznych posiedzeniach Sekcji Wykonawczej. Zgodnie z życzeniem Min. Spraw Wewn. w celu gruntownego opracowania zagadnień związanych z zabudową tej jedynej nowoczesnej dzielnicy reprezentacyjnej w Polsce zaproszono, jako opiniodawców: prof. Aleksandra Bojemskiego i prof. Rudolfa Świerczyńskiego dla zagadnień architektoniczno-plastycznych, zaś prof. Jana Strzeleckiego dla spraw ekonomicznych.

Plan przedłożony został wstępnie Ministerstwu Spraw Wewnętrznych — które przeprowadza obecnie dyskusję nad tym projektem.

Sekcja Wykonawcza na posiedzeniach, na których jako doradcy byli również zaproszeni rzeczoznawcy artyści-rzeźbiarze: Prof. Jan Szczepkowski i Prof. Ludwik Breyer, opracowała program i warunki konkursu na projekt pomnika ku czci Marszałka Józefa Piłsudskiego w Warszawie. Konkurs ten ogłoszono 1 lutego 1936 r. z terminem 1 października 1936 roku. Jako delegaci Związku Rzeźbiarzy występowali Prof. Edward Wittig i Prof. Ksawery Dunikowski. Na prośbę grupy artystów rzeźbiarzy przedłużono termin konkursu za aprobatą Marszałka Śmigłego-Rydza, jako przewodniczącego sądu, na dzień 31.III.1937 r. W dniach 20 i 21 lipca b. r. odbyły się obrady Sądu Konkursowego pod przewodnictwem Marszałka Polski Śmigłego-Rydza; zgodnie z warunkami konkursu wyróżniono 13 ze zgłoszonych projektów i wybrano 3, których autorowie: Jan Szczepkowski, Henryk Kuna z arch. Andrzejem Boni i Marian Wnuk z arch. Janem Kocimskim, zaproszeni mają być do ścisłego dalszego konkursu. Projekty były wystawione dla publiczności w Muzeum Narodowym od dn. 22.VII. do dn. 10.X.1937 r.

Niezależnie od tych prac Komitetu, Zarząd Miejski prowadzi stale realizację bezspornych założeń urbanistycznych w terenie, przygotowując tereny przyszłej dzielnicy Marszałka. Przeprowadzona jest już przez pole Mokotowskie aleja Niepodległości, która będzie główną arterią ruchu handlowego dzielnicy i łącznikiem z centrum miasta. Wykupionych jest już szereg terenów pod samą aleję centralną dzielnicy i odcinek Alei Marszałka między ul. Marszałkowską a Polną jest na ukończeniu. Porządkuje się należycie, asfaltując i zaopatrując w urządzenia kanalizacyjne, wodociągowe itp. ulice sąsiadujące z terenem dzielnicy. Przeprowadzono należyte połączenie komunikacyjne ze Służewcem, co umożliwi szybsze przeniesienie tamże wyścigów konnych. Wykańcza się odrestaurowanie dekoracyjnego kanału piaseczyńskiego, będącego osią widoku z zameczku ks. Mazowieckich. Nad samym zameczkiem przeprowadzono za pośrednictwem Zakładu Architektury i Historii Sztuki Polskiej Politechniki Warszawskiej szereg studiów naukowych, które dadzą podstawę do jego restauracji.

Wszystkie te prace realizacyjne są prowadzone z normalnych kredytów budżetowych Zarządu Miejskiego i nie naruszają składek na pomnik, z których to funduszów pierwszym wydatkiem były przewidziane w Regulaminie Konkursu zwroty kosztów za prace wyróżnione w konkursie na pomnik po zł 1.500.— za pracę.

Sekcja Uczczenia na terenie Warszawy miejsc związanych z osobą Marszałka Józefa Piłsudskiego zajęła się najpierw zagadnieniem upamiętnienia w Ogrodzie Saskim miejsca, z którego przemawiał Marszałek na uroczystym obiedzie, wydanym przez Zarząd Miejski dn. 22.V.1921 r. ku uczczeniu wojska wracającego do Stolicy. Sekcja ogłosiła konkurs architektoniczny i nagrodziła jeden z nadesłanych projektów.

Ostateczny projekt jest obecnie w końcowym stadium realizacji w formie płyty z napisem. Ułożenie płyty będzie miało miejsce na wiosnę 1938 roku.

VII. FUNDACJA STYPENDIALNA

Wydział Wykonawczy Naczelnego Komitetu, uznał, że oprócz pomników w kamieniu i metalu, wznoszonych Marszałkowi Piłsudskiemu, pamięć Jego należy uczcić jeszcze żywymi pomnikami przez stworzenie nowych instytucyj, bądź utrwalenie instytucyj już istniejących, związanych z działalnością lub zainteresowaniami Wielkiego Marszałka.

Wydział Wykonawczy zwrócił przede wszystkim uwagę na Fundację Stypendialną Imienia Józefa Piłsudskiego, której fundatorem był sam Marszałek.

W październiku 1920 r. w trosce o los sierot po oficerach i szeregowych, którzy polegli w obronie Ojczyzny, Marszałek Piłsudski aktem notarialnym, sporządzonym na Jego życzenie, powołał do życia wspomnianą Fundację, przeznaczając na ten cel środki, zebrane przez Paryski Komitet Daru Narodowego. (Pieniądze zebrane przez Komitet Daru Narodowego dla Marszałka Piłsudskiego przeznaczył Marszałek na bieżące potrzeby wojny, a to co nadesłał później paryski oddział Komitetu — na omawianą Fundację) i uzupełniając je własną ofiarą.

Zadaniem Fundacji jest przyznawanie stypendiów wychowañcom szkół średnich, w pierwszym rzędzie sierotom po poległych w walkach o wolność Ojczyzny, następnie po zmarłych skutkiem ran i trudów wojennych, wreszcie po zasłużonych oficerach i szeregowych W. P.

Fundacją kieruje Zarząd, złożony z przewodniczącego, powołanego przez Fundatora, oraz przedstawicieli Min. Spraw Wojskowych, Min. Wyznań Religijnych oraz Ministerstwa Opieki Społecznej.

Z uwagi na to, iż Fundacja rozporządza bardzo skromnymi środkami, a potrzeby jej są duże, Wydział Wykonawczy po uzyskaniu przychyłnej opinii członków Prezydium Komitetu, a następnie po uzyskaniu zgody Pana Prezydenta Rzeczypospolitej postanowił Fundację włączyć do swoich celów i być jej poważną dotacją utrwalić.

Pragnąc niezwłocznie rozszerzyć działalność Fundacji, Wydział Wykonawczy dwukrotnie asygnował na bieżące potrzeby po 15.000.— zł. razem 30.000.— zł.

W myśl statutu połowa tej sumy, tj. 15.000.—zł, powiększyła kapitał wieczysty Fundacji, zaś 15.000.—zł zużytkowane zostało na stypendia i zapomogi dla sierot po poległych oficerach i szeregowych W. P.

Niniejsze sprawozdanie Wydziału Wykonawczego Naczelnego Komitetu nie obejmuje wszystkich wysiłków uczczenia Pamięci Komendanta.

Inicjatywa społeczna, wybiegając częstokroć naprzeciw zamierzeniom Naczelnego Komitetu, daje obraz chęci samorzutnego wystąpienia społeczeństwa.

W szeregu województw powstały projekty o szerokim zakresie, świadczące o dużym wysiłku i o chęci godnego uczczenia Pamięci Komendanta, a więc:

Pomnik w Wilnie (specjalny Komitet Budowy Pomnika).

Pomnik Marszałka i Powstańca Śląskiego w Katowicach (specjalny Komitet).

Dom Żołnierza w Poznaniu.

Pomnik we Lwowie (specjalny Komitet).

Tow. Budowy i Świetlic Ludowych w Białymstoku.

Pomnik Ślubowania Wołynia.

Muzeum Ziemi Pomorskiej.

Pomnik w Lublinie.

Pomnik w Stanisławowie.

Gimnazjum im. J. Piłsudskiego w Gdańsku.

Niektóre z tych celów zostały już częściowo zrealizowane, niektóre zwracają się o włączenie ich do celów Naczelnego Komitetu.

Niezależnie od tego na całym terenie Rzeczypospolitej powstał i powstaje nadal cały szereg pomników, szkół, domów ludowych, świetlic, ochronek itp.

Postawienie sobie pewnych celów zasadniczych, ustalenie ich hierarchii, zharmozowanie społeczeństwa we wspólnym wysiłku i przystąpienie do realizacji tych celów — to wynik dotychczasowej pracy Wydziału Wykonawczego Naczelnego Komitetu. Po zakończeniu prac związanych z postawionymi sobie zadaniami — nie przesądzając innych form uczczenia Pamięci Zmarłego Wodza Narodu — Wydział Wykonawczy zamierza wydać sprawozdanie o charakterze monograficznym, obejmujące całokształt prac Naczelnego Komitetu.

UCHWAŁY PREZYDIUM NACZELNEGO KOMITETU

W dniu 1 grudnia, odbyło się na Zamku pod przewodnictwem Pana Prezydenta R. P. posiedzenie Prezydium Naczelnego Komitetu, na którym zapadły następujące uchwały:

I.

Prezydium Naczelnego Komitetu po zapoznaniu się ze szczegółowym sprawozdaniem Wydziału Wykonawczego, przyjmuje do zatwierdzającej wiadomości prace dotychczas wykonane i akceptuje program, dotyczący doprowadzenia do końca prac zamierzonych.

II.

Przychylając się do uchwał Wydziału Wykonawczego Prezydium Naczelnego Komitetu uchwała przekazać Fundacji Stypendialnej im. Józefa Piłsudskiego sumę Zł 1.000.000 — (jeden milion).



21
Wojewódzka Biblioteka
Publiczna w Opolu

CM KEK 321639



000-321639-00-0